

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Hatte- og Bundmagerforeningen i Danmarks Laugsmærke i Laugssalen i Aarhus Haandværkerforening. Skænket af Bundmagemester Henry Madsen, Fredericia.

FORORD

Hermed overgives Beretning af »Hatte- & Bundtmagerforeningen i Danmarks Historie« gennem de nu forløbne 50 Aar.

De første 40 Aar er skrevet af Redaktør Weyergang i Aarhus. Man har ønsket at have alle de forløbne Aar samlet i et Festskrift for derved bedre at have et samlet Resumé af Foreningens Historie.

En særlig Afdeling er »Hattemagerens Hus« i »Den gamle By« i Aarhus, et værdigt Minde Foreningen med Stolthed kan overgive til den efterfølgende Slægts Eje.

Er det da lykkedes at fastholde nogle af de Opgaver Foreningen gennem de forløbne 50 Aar har haft den Lykke at kunne løse til Gavn for »Hatte- & Bundtmagerforeningen i Danmark« til Standens Ære, saaledes at Arbejdsglæden ved Faget vedvarende kan samle Mester, Svend og Dreng i at føre vort ædle og gamle Fag fremad.

CARL JENTZSCH.

Horsens, August 1936.

Fyrretyve Aar er kun en stakket Stund i Fagets Historie, men for en Forening og dets Medlemmer rummer de et Væld af Minder, som fortæller om Mænd, der levede og virkede, om Kampe for Tilværelsen, om Sejre og Nederlag. Hatte- & Bundtmagerforeningen fejrer i Aar sin 40-Aars Fødselsdag. Hvad rummer dens Historie ikke allerede af Minder, maaske mindre om Begivenheder end om Navne, Mænd af Faget, som i Tiderne har færdedes iblandt os, som mange har kendt eller hørt Tale om, Mænd, som den Dag i Dag arbejder videre paa det gamle Grundlag og virker for Foreningens og Fagets Vel. Alle disse bør mindes.

Derfor kommer dette Festskrift, som samtidig skal fortælle os lidt om Foreningens Tilblivelse og dens Virke i de forløbne Aar.

Initiativet til Dannelsen af Hatte- & Bundtmagerforeningen i Danmark toges af Odense Lokalforening, som var stiftet Aaret iforvejen. Det viste sig nemlig, at flere Kolleger fra Provinsen kunde ønske Optagelse i sidstnævnte Forening; da dette ifølge Lovene ikke kunde lade sig gøre, blev der ved et Møde den 20. September 1885 vedtaget, at Lokalforeningens Bestyrelse, som bestod af d'Hrr. L. Andersen, Marius Rasmussen og Joh. B. Joost, skulde arbejde for Oprettelsen af en Forening for hele Landet, udenfor København.

Allerede i Slutningen af Maanedens udsendtes følgende Indbydelse til samtlige Hatte- & Bundtmagere i Provinsen:

P. P.

Ved nærværende tillade vi Undertegnede os at indbyde til Dannelsen af en Forening for Hatte- & Bundtmagere i Danmark udenfor Kjøbenhavn, idet vi formene, at en Sammenslutning i Lighed med, hvad der alt finder Sted i mange andre Fag ogsaa for de af os repræsenterede Brancher paa forskjellig Maade kunde være til Nytte særlig under de nuværende mindre gode Forhold, hvorunder vore Fag ere stillede.

Tanken om at kalde en saadan Forening til Live er fremstaaet derved, at vi fra flere udenbyes Colleger ere blevne anmodede om Optagelse i den for et Aar siden her i Byen stiftede Forening for »Hatte & Bundtmagere i Odense«. Da en Optagelse af udenbyes Boende imidlertid ikke kan forenes med de i denne Forening vedtagne Love, saa have vi tænkt, at vi bedst imødekomme de udtalte Ønsker ved at søge dannet en Forening for hele Landet med Undtagelse af Kjøbenhavn, da en saadan Forening selvfølgelig vil kunne blive af langt større Interesse og Betydning end den mindre her bestaaende.

Den eventuelle Forenings Formaal have vi tænkt os skulde bestaa i ved aarlige Sammenkomster at drøfte Sager, som have Interesse for vore Fag; ved det aarlige Medlemsbidrag at søge stiftet en Fond, hvoraf en Deel kunde benyttes til Understøttelse for trængende Medlemmer, samt forøvrigt virke for godt Sammenhold blandt Medlemmerne; vi fremstætte imidlertid ikke nu noget fast Program for Foreningens Virken, idet vi ikke ville foregribe, hvad der af Medlemmerne paa den konstituerende Generalforsamling maatte anses for hensigtsmæssig og til Foreningens Tarv. De aarlige Møder skulle afholdes skiftevis i den Landsdeel, som det foregaaende Møde maatte bestemme; første Gang i Odense.

Saafrømt det kunde lykkes at samle blot Halvdelen af Hatte & Bundtmagere i Danmark i en saadan Forening, vilde den aarlige Indtægt, naar Bidraget for hvert Medlem sættes til 2 Kroner Kvartalet, blive saa stort, at der hermed kunde udrettes ikke ubetydeligt, og vi bede Dem derfor støtte vor Plan ved godhedsfuldt at tegne Dem som Medlem af Foreningen og i dette Øjemed forsyne omstaaende Indmeldelsesbevis med Deres ærede Underskrift, og for at vi kunne see, hvilken Tilslutning vor Indbydelse faaer, snarest muligt, men inden den 15. Oktober dette Aar, indsende samme til en af Undertegnede.

Et Udkast til Love vil da blive dem tilstillet senest 14 Dage før den konstituerende Generalforsamling afholdes.

Odense, i September 1885.

*L. Andersen. Frederik Bindlev. Dorch & Co. Joh. B. Joost.
E. Jørgensen. M. Mouritzen. R. Nielsen. Joh. Rasmussen.*

I Tilslutning til denne Skrivelse udsendtes den 30. Januar 1886 en Indbydelse til de Kolleger, som til den Dag havde meldt sig som vordende Medlemmer, om at møde paa Hotel »Postgaarden« i Odense den 15. Februar 1886, hvor Foreningens Oprettelse vedtoges.

Her blev altsaa Grundstenen lagt til Hatter & Bundtmagerforeningen i Danmark med det Formaal for Øje at støtte gamle og trængende Medlemmer og deres Enker og samtidig varetage Fagets Interesser. Efter at Lovene var vedtaget, valgtes Bestyrelsen, som kom til at bestaa af:

Herr *L. Andersen*, Odense, Formand.

- *A. Muchitsch*, Aarhus, Næstformand.
  - *Marius Rasmussen*, Odense, Kasserer.
  - *Joh. B. Joost*, Odense, Sekretær.
  - *Wilhelm Jensen*, Stege.
-

BESTYRELSEN I 1886

A. Muchitsch, Aarhus.

Marius Rasmussen, Odense.

L. Andersen, Odense.

Joh. B. Joost, Odense.

Wilhelm Jensen, Stege.

Den 16. August 1886 afholdt Hattens & Bundtmagerforeningen i Danmark sin første Generalforsamling i Aarhus Haandværkerforening med et Medlemstal af 70, hvoraf 4 ekstraordinære. — Af disse er der kun faa tilbage, nemlig:

- Herr Marius Rasmussen, R. af D., Odense, Æresmedlem.
- Frdr. Bindslev, Odense, Formand.
- Ad. Nissen, Varde, Næstformand.
- Joh. Caspersen, Nakskov.
- M. Mouritzen, Odense.
- V. Sørensen, Randers.
- Marius Mørch, Slagelse.
- Max Reiter, Viborg.

Regnskabet udviste en Kassebeholdning af Kr. 538,05.

Ved denne Generalforsamling var der Forslag fremme om, at »Haandværkerbladet« i Kolding mindst 4 Gange aarlig skulde udsendes til samtlige Medlemmer. Bladet skulde indeholde vigtige Meddelelser fra Bestyrelsen til Medlemmerne samt andre særlig interessante, saglige Ting. Dette blev vedtaget foreløbig for et Aar. Udgivelsen af et Fagblad for Hattens & Bundtmagerforeningen i Danmark blev udsat, og først den 5. April 1913, altsaa 27 Aar senere, saa »Dansk Hattens & Bundtmagertidendes Dagens Lys.

Paa Generalforsamlingen den 6. August 1888 indmeldtes Foreningen i Fællesrepræsentationen for Industri og Haandværk med Herr Marius Rasmussen som Repræsentant, der i 1891 afløstes af Herr L. Andersen. Endvidere diskuteredes Ønskeligheden af en indgribende Revision af Næringsloven og Toldloven, og vedtoges det at sende Andragende herom til Regeringen. Den 19. August 1895 købte Foreningen paa Foranledning af Herr Will. Thimm, Skive, $\frac{1}{2}$ -Lod i Klasse-Lotteriet for eventuelt at kunne øve Velgørenhed i større Omfang end hidtil. Sedlen indbragte

Aaret efter en Gevinst paa Netto Kr. 261,00. Paa samme Møde gav Toldrevisionen atter Anledning til en længere Diskussion, og kritiseredes det daværende System: Told efter Vægt, som ikke retsfærdig ramte den finere Vare. Der vedtoges endvidere en Resolution, hvorefter Tolden for Silkehatte foresloges til 1 Kr. og Filt-hatte 35 Øre. I Aaret 1886 blev der oprettet et Anvisningskontor for Hatte- & Bundtmagere, til hvilket Mestrene kunde henvende sig, naar de ønskede Svende, og hvor Svendene kunde forhøre sig om ledige Pladser. Endvidere vedtoges, at der ved Foreningens aarlige Generalforsamling skulde gives Udlærlinge af Faget Lejlighed til at fremstille det af dem i Regnskabsaaret aflagte Svendestykke til Bedømmelse. Efter at Svendestykket var bedømt, kunde Bestyrelsen tilstille den unge Svend et Diplom af første eller anden Klasse eller eventuelt henstille til Generalforsamlingen, at der tildeles en Pengepræmie for særlig godt udført Svendestykke. Til Bedømmelses-Komité valgtes d'Herrer: Marius Rasmussen, Odense, A. Muchitsch, Aarhus, og L. Henriksen, Hjørring.

I Efteraaret 1903 afgik Foreningens Kasserer, Herr A. Muchitsch, Aarhus, ved Døden. Muchitsch var et meget afholdt og skattet Medlem af Foreningen, som regelmæssigt deltog i Møderne, og hvis Forslag og Anskuelser gerne faldt i god Jord. Herr Muchitsch var, som tidligere nævnt, Medstifter af Foreningen og fungerede indtil 1891 som Næstformand, derefter som Kasserer uafbrudt til sin Død 1903.

Herr Julius Muchitsch overtog Regnskabsførelsen indtil den førstkommende Generalforsamling, ved hvilken Lejlighed han blev valgt ind i Bestyrelsen.

I Foraaret 1905 døde Foreningens Formand, Herr L. Andersen, Odense. Andersen, som i omtrent 20 Aar havde beklædt Formandsposten, blev født i Gilleleje, lærte foruden Bundtmagerfaget ogsaa Skindberederi i København og etablerede sig lige efter Krigen 1864 i Odense. Andersen viste ualmindelig Interesse for Foreningen og var en god Borger for sin By. Hans stoute Skikkelse var godt kendt, og hans store, personlige Elskværdighed og Dygtighed bevirkede, at han blev draget frem i det offentlige Liv. Foruden at være Formand for Hatte- & Bundtmagerforeningen i Danmark, var han Medlem af Ligningskommissionen og en skattet Broder indenfor Odd-Fellow-Ordenen. Afdødes Datter blev gift med Hr. Gross. Sønnich Olsen, Kbhvn.

Paa et Bestyrelsesmøde den 7. August 1905, umiddelbart efter Generalforsamlingen, konstituerede Bestyrelsen sig med Herr Fabrikant Tromholt som Foreningens Formand, Herr Tromholt overtog samtidig Hvervet som Foreningens Repræsentant i Fællesrepræsentationen.

Den 6. og 7. August 1911 afholdt Foreningen sin aarlige Generalforsamling i Odense, som i Anledning af Foreningens 25 Aars Bestaaen formede sig som en Jubilæumsfest, og var der i Forbindelse hermed arrangeret en Udstilling.

Bestyrelsen nedlagde paa Foreningens Vegne en signeret Krans paa den tidligere Formand L. Andersens Grav.

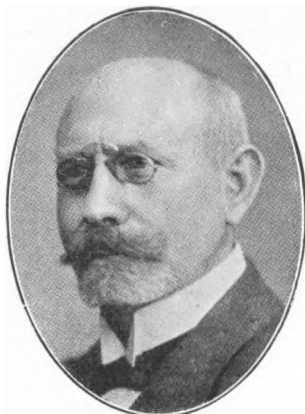
I Anledning af Jubilæet udnævntes Herr Grosserer M. J. Michaelsen, som havde været Foreningens Velynder gennem Tiderne, til Æresmedlem. Michaelsen var Medlem af Foreningen omtrent fra Begyndelsen, deltog næsten regelmæssigt i Møderne og støttede Foreningen med gode Raad ved mange Lejligheder. Forslaget fra Bestyrelsen om Herr M. J. Michaelsens Udnævnelse til Æresmedlem fandt almindeligt Bifald og bidrog til at sætte et festligt og højtideligt Præg paa Dagen.

I de forløbne 25 Aar har Foreningen i Overensstemmelse med sit Program først og fremmest ydet Hjælp til gamle og trængende Medlemmer og deres Enker, saaledes er Rammerne blevne udvidede og har faaet faste og bestemte Former, saa at der ogsaa ydes en Begravelseshjælp af 100 Kr. til trængende Medlemmer og deres Hustruer. Endvidere har Foreningen paa forskellig Vis virket for Fagets Interesser, bl. a. er der afholdt flere Udstillinger baade i Odense og Aarhus.

Foreningens Medlemstal var paa 25 Aars Dagen 102, deraf 42 ekstraordinære.

Der var i Tidens Løb til Understøttelse og Begravelseshjælp udbetalt Kr. 9,100.00, og udviste Regnskabet pr. 1. Januar 1911 en Kassebeholdning paa Kr. 14,953.73.

BESTYRELSEN I 1911

Frdr. Bindslev, Odense.

Hans Hald, Aarhus.

Chr. Tromholt, Aarhus.

H. Tanggaard, Svendborg.

Sophus Holm, Randers.

Paa Generalforsamlingen i Faaborg den 5. August 1912 vedtoges det at udarbejde en Prislister for Konservering og Udleje af Pelse og Fodposer samt for Hattereparationer og Rensning af Panamahatte. Denne blev udarbejdet paa et Bestyrelsesmøde den 20. August og sendt til samtlige Medlemmer af Foreningen.

April 1913 startedes Foreningens Medlemsblad »Dansk Hatter- & Bundtmagertidende«. Senere paa Aaret mistede Foreningen et meget afholdt og interesseret Medlem af Bestyrelsen, Herr H. Tanggaard, Svendborg, som i flere Aar havde beklædt Posten som Kasserer.

Grundet paa Forholdene afholdtes ingen Generalforsamling i 1914.

I Anledning af, at Herr Bundtmager Henriksen, Hjørring, den 4. September 1916 kunde fejre 50 Aars Mester-Jubilæum, vedtog Bestyrelsen at udnævne Herr Henriksen til Æresmedlem, hvilket fandt almindeligt Bifald paa Mødet.

1917 begyndte Forbundet for Alvor at røre paa sig, og blev der paa Generalforsamlingen samme Aar nedsat et Udvalg til paa Foreningens Vegne at optage Forhandlinger med Forbundets Forretningsudvalg. — Udvalget kom til at bestaa af d'Herrer Frdr. Bindslev, Odense, Julius Muchitsch, Aarhus, og I. Offenhäuser, Odense, med velvillig Assistance af Herr Grosserer Chr. G. Sønderby, København. Det første Møde afholdtes i Odense den 4. Oktober samme Aar.

Paa Mødet i Aarhus 1918 vedtoges, at Kontingentet forhøjedes til 12 Kroner, for at trængende Medlemmer i særlige Tilfælde kunde faa Understøttelsen forhøjet fra 100 til 200 Kroner, dog overlodes det til Bestyrelsen i særlige Tilfælde at forhøje Beløbet.

Grundet paa Herr Julius Muchitsch's Sygdom indtraadte Herr Adolph Nissen, Varde, i Bestyrelsen. Dagen efter Mødet afgik Foreningens Bestyrelsesmedlem, Herr Julius Muchitsch ved Døden. Herr Muchitsch var kendt, agtet og afholdt af alle

og nærde stor og levende Interesse for Foreningen og det Fag, han udøvede; hans Indsats i Forhandlingerne var altid talt ud fra en ærlig Overbevisning. I Stedet for Herr Julius Muchitsch blev Herr Valdemar Nielsen valgt ind i Forretningsudvalget.

Den 27. Juli 1919 afgik Foreningens Æresmedlem, Herr Bundtmager Henriksen, Hjørring, ved Døden efter at have dreven selvstændig Virksomhed i 52 Aar. Henriksen var en dygtig og berejst Haandværker, et mangeaarigt Medlem af Foreningen, som sjældent svigtede de aarlige Generalforsamlinger.

Den 5. August samme Aar blev der vedtaget en ny Overenskomst med Forbundet med forskellige Ændringer Lønspørgsmaalet vedrørende, hvilket bevirkede, at Reparationspriserne for Silkehatte og Filthatte forhøjedes. Det vilde være for meget at referere de forskellige Forhandlinger, som i Tidens Løb har fundet Sted, dog skal vi her anføre en af de mest betydningsfulde Begivenheder i Forbundets Historie, nemlig Indførelsen af 8 Timers Arbejdsdagen den 15. Juni 1920.

Den 14. August 1920 døde Bestyrelsesmedlem, Herr Anton Hostrup, Fredericia, 70 Aar gammel. Hans Interesse for Foreningen tilligemed hans aldrig svigtende, gode Humør og hans joviale Optræden skaffede ham mange Venner. Paa den følgende Generalforsamling indvalgtes Herr Valdemar Nielsen, Aarhus, og Herr Rud. Hansen, Præstø, i Bestyrelsen, idet Herr Christensen, Skive, ikke ønskede Genvalg.

Paa Mødet i Aalborg den 8. August 1921 udnævntes Foreningens mangeaarige Formand, Herr Fabrikant Tromholt, til Æresmedlem som Tak for sit store fortjenstfulde og samvittighedsfulde Arbejde for Foreningen. Denne Udnævnelse satte et særligt stemningsfuldt Præg over Mødet. Som nyt Medlem af Bestyrelsen valgtes Herr Hugo Muchitsch, og konstituerede Bestyrelsen sig med Herr Frdr. Bindslev som Formand. Den 8. December afgik Foreningens gamle Æresmedlem, Herr M. J. Michaelsen, ved Døden. Michaelsen deltog regelmæssigt i Generalforsamlingerne og fulgte disse med levende Interesse, ligesom han ogsaa paa anden Maade har været et af Foreningens mest interesserede Medlemmer.

Paa Mødet i Viborg 1923 udnævntes kgl. Vejer og Maaler, Herr Marius Rasmussen, R. af D., til Æresmedlem. Rasmussen var Medstifter af Foreningen og Medlem af Bestyrelsen indtil 19. August 1891. Et Forslag angaaende Oprettelsen af en

Legatfond fandt almindelig Tilslutning, og blev det overdraget Bestyrelsen at drøfte Spørgsmaalet hvorledes og under hvilken Form denne skulde oprettes. Fra Herr Valdemar Nielsen fremkom Forslag om, at der, for at bevare Mindet om Hattemagerfaget, blev fremskaffet de forskellige Værktøjer, som i Tidernes Løb er benyttet indenfor Faget. Dette skulde da anbringes paa dets rette Plads i Haandværkermuseet i »Den gamle By« i Aarhus, hvor allerede flere Fag er repræsenteret. Ved ihærdigt Arbejde er det lykkedes Herr Valdemar Nielsen uden nogen som helst Bekostning for Foreningen at fremskaffe og samle alt tilhørende et Hattemagerværksted fra gamle Dage. Desværre er der ikke kommet et Fotografi af samme i Festskriftet, grundet paa, at Værelserne til Afdelingerne for de forskellige Haandværk først er under Opførelse. — Herr Valdemar Nielsen har imidlertid modtaget en Skrivelse fra Museumsinspektøren, Herr Peter Holm, hvoraf vi her i Festskriftet kun gengiver et Uddrag:

Herr Valdemar Nielsen,
»Ankerhus«, Aarhus.

I Løbet af de sidste Aar har De samlet en saa betydelig Del af de Ting, der hørte til et virkeligt Hattemagerværksted i gamle Dage, at det vil blive »Den gamle By« en Glæde og en Ære en skønne Dag at kunne aabne Hattemagerens Hus.

Med Hensyn til Installeringen af omtalte Hattemagerværksted skal vi senere komme tilbage hertil i Medlemsbladet, hvor alt nærmere vil blive meddelt.

Grundet paa Sygdom ønskede Herr Hugo Muchitsch ved Mødet i Vejle at blive fritaget for Hvervet som Bestyrelsesmedlem. Herr Jens Fusager, Viborg, afløste Herr Muchitsch indenfor Bestyrelsen.

Toldspørgsmaalet har ofte givet Anledning til Diskussion, og har Oldemanden, Herr Grosserer Chr. G. Sønderby, København, paa forskellig Maade udført et stort Arbejde for paa dette Punkt at fremme Standens Interesser.

BESTYRELSEN I 1926

Adolph Nissen, Varde.

Valdemar Nielsen, Aarhus.

Frdr. Bindslev, Odense.

Jens Fusager, Viborg.

Rudolph Hansen, Præstø.

TI AAR er gaaet siden Redaktør Weyergang, Redaktør af »Dansk Hattæ & Bundtmagertidende«, skrev Foreningens Historie under Mottoet: »Hellere give end tage«.

De nu forløbne ti Aar maa betegnes som Handlingens Aar, mange og store Opgaver har været stillet Foreningen til Gavn for dens Medlemmer og Hattæ & Bundtmagerstanden i Danmark til Ære.

Allerede ved Generalforsamlingen i Odense den 3. Aug. 1926 er Toldspørgsmaalet til Debat i Foreningen, og man bemyndigede Bestyrelsen til i Forbindelse med Bundtmagerlauget i København at rette Henvendelse til Regeringen om Nedsættelse af den Toldforhøjelse, der lige var traadt i Kraft. — Opgaven lykkedes for Udvalget, idet man fik en Lettelse i Told af uforarbejdet Pelsværk.

I 1927 afgik ved Døden Foreningens egentlige Stifter, fhv. Bundtmager Marius Rasmussen, Odense, kgl. Vejer & Maaler, R. af D., og Æresmedlem af Hattæ & Bundtmagerforeningen i Danmark. Afdøde havde været Medlem af Bestyrelsen fra dens Stiftelse til 1891.

Den 1. August udnævntes Grosserer Chr. G. Sønderby, København, til Foreningens Æresmedlem som Tak for hans store Arbejde for Foreningen ved dens Overenskomster i faglige Spørgsmaal, ligesom for hans store Offervillie overfor Hattæ & Bundtmagerforeningen i Danmark. — Paa Generalforsamlingen i Horsens valgtes et Udvalg til at udarbejde en ensartet Prisliste for Konservering af Pelsværk, dette Udvalg, der kom til at bestaa af d'Hrr. Henry Madsen, Fredericia, I. Th. Jacobsen, Nykøbing Mors, og Carl Jentzsch, Horsens, fremkom det paa følgende Aar med følgende Forslag, der enstemmig godkendtes:

Pelse, Kaaber og Overtøj u/ Besætning indtil en	
Værdi af 500 Kr.	Kr. 5,00
Fodposer, enkelte	» 4,50
Dobbelte Fodposer	» 7,50
Kraver og Muffer fra	» 1,50
Tæpper, løse Skind og Skindfoer efter Skøn.	

Ved Generalforsamlingen i Horsens den 1. August 1927 drøftede man Spørgsmaalet angaaende en Udlærings Svendep prøve og vedtog følgende Ændring i Lovene.

§ 9.

Ønsker et Medlems Udlærling at fremstille til Bedømmelse den af ham i Aaret aflagte Svendep prøve, vælges der paa den aarlige Generalforsamling et Udvalg af 3 Medlemmer til at bedømme samme, og dette Udvalg bedømmer saa Svendestykket Foraar eller Efteraar. Efter foretagen Bedømmelse gaar Udvalgets Indstilling til Bestyrelsen, der da eventuelt kan tildele Vedkommende et Diplom af 1. eller 2. Klasse, som er underskrevet af Bestyrelsen og Udvalget.

Denne Lovvedtagelse er stadig fremme til Drøftelse paa de efterfølgende Generalforsamlinger, da Mestrene ikke var helt tilfreds med denne Ordning, og ofte lod sine Udlæringer fremlægge deres Svendestykke til Bedømmelse for Fællesrepræsentationen og den stedlige Haandværkerforening. Først i Fjor er det lykkedes Bestyrelsen at faa tilvejebragt en tilfredsstillende Ordning, idet man den 6. Septbr. 1935 har faaet Fællesrepræsentationen til at tiltræde følgende Ordning:

Hatte- & Bundtmagerforeningen i Danmarks egne valgte Skueme alene bedømmer en Udlærings Svendestykke under Fællesrepræsentationen efter følgende Regulativ:

1. Der aflægges alene i praktisk Færdighed.
2. Der forfærdiges i Tiden 1 Skindkaabe og 1 Rævekrave fortrinsvis i naturelle Skind.
3. Det er i hvert Tilfælde Skueme alene, der bestemmer Arbejdets Karakter og Skindets Art.
4. Svendebrevet udfærdiges paa den af Fællesrepræsentationen benyttede Formular.

Det er herved lykkedes Foreningen i Fremtiden, at deres Udlæringer faar en ensartet Bedømmelse. Foreningens Skueme er i Tiden d'Hrr. Henry Madsen, Fredericia, Søren Jensen, Kolding, og Oscar Jentzsch, Aarhus. Suppleant: Jens Fusager, Viborg.

Ved Generalforsamlingen i Kolding den 13. August 1928, nedlagde Adolf Nissen, Varde, sit Hverv som Bestyrelses medlem, efter at have siddet i Bestyrelsen i 10 Aar, fra 1918—1921

som Kasserer og fra 1921–1928 som Næstformand. Nyvalgt blev Carl Jentzsch, Horsens.

Den 13. Juni 1929 holdt Firmaet M. I. Michaelsen, København, 100 Aars Jubilæum og i den Anledning modtog Foreningen et Legat, stort Kr. 2.000, med følgende Fundats:

København, den 13. Juni 1929.

Til

Bestyrelsen for Hattens & Bundtmagerforeningen i Danmark.

I Anledning af vort Firmas 100 Aars Jubilæum og i Erindring om vor afdøde Seniorchef S. A. Michaelsens varme Interesse for Deres Forening, vil vi tillade os at anmode den ærede Bestyrelse om at modtage vedlagte Obligation Kr. 2.000,00, som vi ønsker, dersom det vinder den ærede Bestyrelses Sanktion, at knytte til Foreningens Formue som et Mindelegat, der bærer Navnet:

M. I. Michaelsens 100 Aars Jubilæums-Legat,

og hvis Renter vil være at uddele efter den ærede Bestyrelses Skøn til ældre trængende Medlemmer eller Medlemmers Enker.

Med Højagtelse

Gerda Michaelsen. Carl Jensen.

Saa tidligt som ved Generalforsamlingen den 4. Aug. 1924, fremkom Valdemar Nielsen med Tanken om at samle gammelt Hattemagerværktøj for derigennem at bevare et Minde om det gamle Haandværk. Dette Værktøj var det Tanken at skænke Købstadmuseet »Den gamle By« i Aarhus og mulig at oprette et Hattemagerværksted. Købstadmuseet henvendte sig til Foreningen i 1928 om denne ikke kunde tænke sig at overføre en gammel Ejendom i Kalundborg, der var skænket Købstadmuseet, og derved faa opført et Hattemagerens Hus i »Den gamle By«.

Paa et Bestyrelsesmøde i Odense den 14. April 1929, fremkom Valdemar Nielsen med Forslaget. Udgifterne var ret store, og man var ængstelig ved at paatage sig en saadan Opgave, men nedsatte et Udvalg paa 2 Medlemmer: Valdemar Nielsen og Carl Jentzsch til at arbejde videre for Sagen. Købstadmuseet stillede den Fordring, at Foreningen skulde yde en Gave paa 4 à 5000 Kr. for at den omtalte Bygning kunde stilles alene til

Raadighed for et Hattemagerens Hus. Udvalget henvendte sig til Hattemagerlauget i København, og deres Oldermænd, Gustav Pragner, var straks begejstret for Tanken og tilsagde sin Støtte, ikke alene ved gennem Hattemagerlauget at yde 500 Kr., men ved udmærkede Raad samt Gaver i Form af Værktøj og Materialer. Den Forstaaelse, som Udvalget fik hos Gustav Pragner, styrkede det yderlig i Begejstring for at føre Tanken ud i Virkeligheden, og det viste sig hurtigt, at flere Velyndere vilde støtte Sagen, idet Udvalget fra nedennævnte modtog følgende Pengegaver:

Oldermænd Chr. G. Sønderby, København . . .	Kr.	250.00
Bundtmagerlauget i København	»	250.00
Aarhus Hatte- & Bundtmagerforening	»	100.00
Frederik Bindslev, Odense	»	100.00
Valdemar Nielsen, Aarhus	»	200.00
Adolf Nissen, Varde	»	100.00
Mrkt. »Anonym«	»	100.00
Fru Caroline Muchitsch, Aarhus	»	500.00
Hattemagerlauget i København	»	500.00
Foreningen af danske Herrehatte-Grossister . .	»	300.00
<u>Ialt . . .</u>		<u>Kr. 2400.00</u>

Udvalget gik nu i Gang med Forhandlinger med Købstads-museet og efter flere Møder fik man endelig sluttet følgende Overenskomst:

Købstadmuseet »Den gamle By« i Aarhus erklærer her-ved overfor Hatte- & Bundtmagerforeningen i Danmark, at naar nævnte Forening betaler 3500 Kr. (2000 Kr. kontant og 1500 Kr. i Løbet af Aaret), skal det Hus, som er »Den gamle By« skænket af Mænd i Kalundborg, i sin Helhed forbeholdes Hatte- & Bundtmagerforeningen i Danmark som dens Museum.

Aarhus, den 4. August 1929.

L. Hammerich,
(sign.).

Ved den paafølgende Generalforsamling kunde Udvalgets For- mand, Valdemar Nielsen, forelægge Sagen for Generalforsam- lingen, man kunde nu overse Udgiften, der ikke vilde overstige

Kr. 1100.00, og for dette relativt ringe Beløb kunde Hattemager- & Bundtmagerforeningen i Danmark rejse det gamle Hattemagerhaandværk et værdigt og smukt Minde, der i kommende Tider vil tjene Foreningen til Ære.

Generalforsamlingen vedtog ogsaa Sagen eenstemmig, saaledes at man samme Dag kunde skride til Grundstensnedlæggelsen.

I en Blykapsel blev efterfølgende 3 Dokumenter indemuret i Fundamentet.

Ved en lille Højtidelighed i »Den gamle By« murede Foreningens Æresmedlem, Oldemand Chr. G. Sønderby, København, den første Sten i Grunden.

Oldemand Gustav Pragner, København, den anden Sten, og Formanden for Udvalget, Valdemar Nielsen, den tredje Sten. Om denne lille Festlighed, der vakte megen Opmærksomhed udover hele Landet, skrev Aarhusbladene længere Artikler, bl. a. skrev »Aarhus Stiftstidende« den 6. August 1929 følgende:

Grundstenen lægges.

Hattemagerens Hus i »Den gamle By«.

En Højtidelighed i Gaar.

»Mens Skylaget i Gaar Eftermiddags spredtes og Solen skinnede ned over Botanisk Have og »Den gamle By« blev Grundstenen lagt til Hattemagerens Hus. Der er endnu ikke udgravet Grund til denne Friluftsmuseets nyeste Bygning, og man maatte nøjes med at sænke Zink-Hylstret med de respektive Dokumenter i et Cement-Fundament, der viser, hvor Bygningens nordvestlige Hjørne skal ligge. — Et lille Selskab af Damer og Herrer var samlet omkring Museumsinspektør Peter Holm, da denne indledte den lille Højtidelighed. Blandt dem var en Række af Hattemagerfagets førende Mænd, som var ankommet direkte fra Aarsmødet paa »Hotel Royal«. Desuden var til Stede: Læge A. H. Winge og Bogtrykker Marius Geertsen. Hr. Holm bød Velkommen og gav dernæst de fremmede en interessant Redegørelse for »Den gamle By«s Tilblivelse og Betydning og Mission som Kulturfaktor. Særlig dvælede han ved Haandværkermuseet, Farvergaarden og Bogtrykkerens Hus. Over hele Landet saa man nu hen til »Den gamle By« som noget stort og betydningsfuldt. Og som et Led

HAZCE-OG BUNDTMAGERFORENINGEN I DANMARK

Loq Nar 1924 der Beslutning at rejse det gamle

HAZCEMAGER-INDAENDSERE

et varigt Mindet

Et halvt århundrede var svundet, siden den sidste Hal gjorde paa Haandværks-Vej

Da vi skrev den 5te August 1929, og Kong Christian den Tiende paa attenende Nar var Danmarks Konge, lagdes Grund den til dette

„HAZCEMAGERENS TUS“

at Mindet om vort Fags Ulydomy maatte blive bevaret og holdt i Skre; thi Fortids Mindet skal Fremtid bære!

Hals og Bundtmagerforening i Danmark

Deres Stesmedlemmer

Deres Bestyrelse

Ansg. Karverlen

Overmand for Høstehavns Bundtmagerlaug,
Gade af Borseløse

Carl Frømtvedt
Helsingør

Fredens Børnsten

Oboer

Anders Thomsen

Præs

Valdemar Skjolden

Porter

Jens Svager

Skriver

de la Cruz, sø

Porter

Ilatte- & Bundtmagerforeningen i Danmarks Dokument med Navnene paa alle Medlemmerne

anno Domini MCMII, Maj IX

stiftede en Kreds af Fagfæller

SKARHUS HATTE- OG BRUDEMAKERFORENING,

som skulde være en Sammenlutning om faglige Interesser og
være til Fremme af Kollegialitet og Selkæbelighed.

Dens første Bestyrelse bestod af:

A. Muehlsack, Chr. Tromholt og Hans Bald.

Foreningen har siden Stiftelsen haft følgende Medlemmer:

Hans-Bald	fra 1901 til	E. S. Westphall	fra 1901 til
J. B. Kjølbye	1901 . 1906	Chr. Paulsen	1904 . 1906
C. Hansen	1901 . 1904	O. Fentzsch	1906 .
M. Nielsen	1901 . 1904	W. Nielsen	1910 .
B. Knopitsch	1901 . 1903	Chr. Hansen	1919 . 1923
J. Knopitsch	1901 . 1919	Steen Høegsø	1919 . 1923
B. Knopitsch	1901 .	Fru J. Knopitsch	1920 . 1923
M. Pehr	1902 . 1903	C. Doobius	1921 .
Chr. Tromholt	1901 . 1922	J. Chr. Nielsen	1921 .
P. S. Ross	1901 . 1910	W. P. Raahr	1926 .
		Frk. P. Kjølbye	fra 1927

Bestyrelsesmedlemmer i samme Tidsrum.

A. Knopitsch	fra 1901 til 1903	J. B. Kjølbye	fra 1912 til 1926
Chr. Tromholt	1901 . 1912	Valdemar Nielsen	1916 .
Hans Bald	1901 . 1916	B. Knopitsch	1919 .
Julius Knopitsch	1904 . 1919	Oscar Fentzsch	1926 .

anno Domini MCMXXIX August 7 nedlagdes i „den gamle By“
i Skarhus Grundstøen til „Hattemakerens Hus“, hvortil vor
Forening efter fattig Evne ydede et Bidrag i Penge.

Skarhus Hatte- og Brudemagerforening

Valdemar Nielsen

Hans Muehlsack

BUndtmagerlauget
i København. Stadsfæstet
ANNO 1495, af Kong Hans

ANNO 1929 den 5 August i
Kong Christian den X'
attende Regeringsaar, da
Chr. G. Sonderby var Eldermand
og Alfred le Deus og N. Leiderborff
var Bisiddere, medvirkede vi til Grund-
stensnedlæggelsen og Rejsningen af
Hattemagernes Hus i

D Kobstadsmafæet
Den gamle **Bn** =
i Aarhus

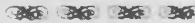
som et Bidnesbyrd om vor Kærlighed til Fortids-
minderne og i Erkendtlighed af den Interesse og
det Initiativ, Hatt- og Bundtmagerforeningen
i Danmark har taget, haabende paa fortsat Lykke
og Samarbejde i Fremtiden til Gavn og Gæder
for vor Stand og vort Samfund

Battermagerlauget blev oprettet Aar 1586 under Kong Frederik d. 3. og fik faa Aar efter sine Privilegier; ved den fri Næringslovs Indførelse 1851 blev Laugene med samt deres Privilegier ophævet, og var der da et Mellemrum til 1870 hvor Lauget, uden Privilegier, blev genoprettet. Blandt Fortidens OIdermænd kan nævnes: Soren Tofte, Rothenburg, A. F. Godecker, P. A. Hansen, og i Begyndelsen af dette Aarhundrede Franz Godecker og Alexander Godecker.

Ved Nedlæggelsen af dette Dokument er Gustav Pragner OIdermænd, C. A. Reinhardt Kasserer og Alb. Godecker Sekretær.

Laugets Medlemmer 1929: A. Hering, Jul. Meyer, Alb. Nielsen, Cornelius Ottesen, C. Tengesdal, Wilb. Svendsen, O. Hoese, A. Lefmann, H. Geisler, A. Baklund, Wilb. Nilsen, H. Doreb, C. F. Jensen, Emil Nielsen, Carl Jensen, Oestermann, A. Skjumb-Sorensen, Oscar Romsg. Stenstrup, V. Pragner og Helge Reinhardt.

i Arbejdet paa at samle alle gamle Haandværksfag indenfor Rammerne af Haandværkersamlingerne i Aarhus, kommer nu »Hattemagernes Hus«, der skal være som en Fjer i Hatten paa Købstadmuseet.

Hr. Holm sluttede med at udtale Ønsket om Lykke for de danske Hatte- & Bundtmageres Museum. Saa tog Bundtmager Valdemar Nielsen Ordet. Han mindede om, at der i disse Dage er gaaet ca. 50 Aar, siden den sidste haandværksmæssige fremstillede Hat saa Lyset i Danmark, og oplæste derpaa de forskellige med imponerende Laksegl forsynede Dokumenter, som skulde nedlægges i Grunden.

Haandværkernes Plads i Samfundet.

Oldermand for Bundtmagerlauget i København, Chr. G. Sønderby, takkede Valdemar Nielsen for Arbejdet og Initiativet og understregede i sin Tale, hvor stor Betydning det har for hele Samfundet, at Haandværker og Arbejder er anbragt paa en højere Plads end hidtil. Gid Købstadmuseet maa blive Udtryk for den gode, gamle Haandværkerkultur og samle alle Haandværkerfagene. Og gid enhver maa være besjælet af Ønsket om at frede om Haandværkets Minder. — Oldermand for Hattemagerlauget i København, Gustav Pragner, der er en af de faa Hattemagere, som endnu lever i Danmark, gav Udtryk for Vemod ved Tanken om den Skæbne, der havde ramt Hattemagerfaget og fortalte derpaa Fagets Historie gennem egne Oplevelser.

»Vi kan maaske nok endnu lave en Silkehat«.

Vi kan maaske endnu lave en Silkehat erklærede Hr. Pragner, men vi nøjes dog helst med Reparationer og tror saa vi er Hattemagere . . . . . Naa, til alt Held ser det da ud til, at Bundtmagerfaget vil holde sig. Ogsaa Hr. Pragner omtalte Haandværket som en Kulturfaktor, og sluttede derpaa med at udtrykke sin Glæde over, at Aarhus By har faaet Købstadmuseet. Det er godt København ikke faar alt, men at Goderne bliver fordelt. Zink-Hylstret med Dokumenterne forsvandt derpaa i Cementens Dyb og Oldermand Sønderby murede den første Sten i Grunden: For de gamle Haandværksminder. Nr. 2 blev sat paa Plads af Valdemar Nielsen: Med Ønsket om Fred, Enighed og Fremgang.

Og Nr. 3 placerede Oldermænd Pragner: Til Minde om det, som har været, men som er ved at forsvinde. Lidt efter firede Murerformand Frederiksen en Granitsten paa et Par Hundrede Pund ned over Cementen som et solidt Punktum for den faglige Del af Højtideligheden. Og efter at Valdemar Nielsen havde motiveret et Leve for Hattes & Bundtmagerforeningen i Danmark, gik det sagkyndige Selskab over i én af Hr. Holm's Museumsbygninger for at se paa Hattes fra vore Oldefædres Tid«.

Opførelsen af Hattemagerens Hus i »Den gamle By« skred nu hurtigt fremad og Kristi Himmelfartsdag, den 29. Maj 1930, Kl. 10, indviedes ved en lille Højtidelighed Hattemagerens Hus. Foruden Udvalget var særlig indbudte Oldermænd Gustav Pragner, Oldermænd Chr. G. Sønderby, Formanden for den lokale Forening Hugo Muchitsch, for Bestyrelsen Jens Fusager, Viborg, og for Købstadmuseet dennes Bestyrelse samt Repræsentanter fra Byraadet og Bestyrelsen for Aarhus Museums historiske Afdeling. Indvielsen fandt Sted i Møllesalen, hvor Translatør Holm paa Bestyrelsen af »Den gamle By«s Vegne bød Velkommen, da Formanden, Grosserer Hammerich, var forhindret i at være til Stede. I den højtidelige Anledning var forfattet nedenstaaende Sang:

Mel.: Jylland mellem tvende Have.

<p>Gamle By med Fordumsminder staar vort Sind og Tanke nær. Mangen fredfyldt Plet vi finder, som af Hjertet vi fik kær. Thi af Minder fler' og fler' dukker frem for Øjet, hvorhen end man ser.</p> <p>Nys vort eget Hus fremtryllet blev af Fordumstaagens Dis. I et Mindeslør omtryllet tolke vil det Standens Pris. Hundred Aar i Støvet randt, Standens Ære var dog det, som sammenbandt.</p>	<p>End vi hylder Fagets Ære, Sammenhold til hver en Tid. Huset her lad det frembære Vidnesbyrd om Aand og Flid. I vort Hus vi for vort Blik skuer Fordums Virke, medens Dagen gik.</p> <p>Tag da her vort Hus i Eje, lad det fæstne end dit Ry, lad det til din Ære veje, smykke dig, du gamle By. minde om en svunden Tid, Hattemagerfagets Virke, Daad og Flid.</p>
--	---

Efter Afsyngelsen af Sangen, tog Formanden for Udvalget, Valdemar Nielsen, Ordet og rettede en Tak til alle, som havde støttet Udvalget i dets Arbejde, en særlig Tak til Bidragsyderne: Oldermænd Gustav Pragner, Hattemagerlauget i København, Oldermænd Chr. G. Sønderby, Bundtmagerlauget i København, Hatte- & Bundtmagerforeningen i Aarhus, Formanden for Hatte- & Bundtmagerforeningen i Danmark Frd. Bindeslev, Foreningens gamle Næstformand Adolf Nissen, Varde, og Fru C. Muchitsch, Aarhus. Endvidere til Formanden for »Den gamle By« i Aarhus, Grosserer Hammerich, Museumsinspektør P. Holm, Museumsassistent Moesbjerg, Konservator Frederiksen og Hattemager Harald Nielsen, Aarhus.

Valdemar Nielsen udtalte:

Mine Damer og Herrer!

Det Afsnit af Hattemagerfagets Historie, vi her vil bevare for Eftertiden, er fra Tiden før de gamle Laugsrammer sprængtes af Næringsloven — Tiden 1830—40. — Endnu er det ved det gamle, det viser de velbevarede Laugsprotokoller, men en ny Tid varsledes, og med den gik det ældgamle Hattemagerfag, som saa mange andre gamle Haandværk fuldstændig til Bunds. Industrien opslugte det gamle Haandværk, og tilbage er da kun Mindet om et interessant og — set med Nutidsøjne — ret indviklet Haandværk, hvor det gamle Ord gjaldt, at Øvelse gør Mester, ja vel, men Mester blev kun den, der havde Anlæg for ærligt Haandværk, thi Paalidelighed, Fingernemhed og Dygtighed skal der til for af Haarene af Hareskind at lave den nydeligste Hat til Empiretidens elegante Modeherre. En rig, kraftig, næsten udfordrende Mode gør sig gældende, aldrig siden har Moden paa Herrehatte været dristigere og kønnere, og det viser os, at trods al den Paavirkning, Faget fik sydfra, har den gamle Mester forstaaet sit Fag og præsteret godt og ærligt dansk Arbejde.

100 Aar er ingen lang Tid, men alligevel er meget ændret siden den Tid. Slaar vi op i den gamle Laugsprotokol, ser vi, at de gamle Mestre var undergivet en ret stærk Kontrol fra Myndighedernes Side. — Der skulde være en Repræsentant fra Magistraten til Stede ved Laugsmøderne. I Dag har vi ogsaa Repræsentanter fra Byraadet, men dem har vi dog inviteret.

Men at der ogsaa var Mestre med Næb og Kløer, der kunde forsvare sig, viser en Avisfejde i »Aarhus Stiftstidende« fra 1829.

En Laugsmester Joseph Hirsch, der kalder sig kgl. privilegeret Hattfabriquer, averterer saaledes i »Aarhus Stiftstidende« 2. Juni 1829:

„Bostanger Waterproof-Hatte. — Extra fine gebørstede, hel- og halvfine Hare- og Castorhaars-Hatte, sorte og graa, blandt hvilke de saa moderne Parisergraa, som alle er stivede med mit eneste Vandtætstivning, sælges i min Butik paa Markedet paa det Lille Torv.

J. Hirsch, kgl. priv. Hattfabriquer.“

I »Den cimbriske Jagttager«, Nr. 21, indsendtes af Jacob Wadt nedenstaaende:

„Saakaldet kgl. priv. Hattfabriker Joseph Hirsch i Aarhus, bekendtgør, at han har den eneste Vandtætstivning, og at alle hans Hatte er i alle Maader bedre end de udenlandske. Dette hans Praleri er saa overdrevent, at det alt for længe siden tjente en drøj Trettesættelse, som han formodentlig kun har undgaaet, fordi ingen vil indlade sig med ham; jeg mener dog, det var bedre, at lade Markstrigeren raabe end stoppe Munden paa ham, al den Stund han ingen Skader, men gavner kun sig selv. Min Herre er vistnok ubekendt med de særegne Omstændigheder, som gør det nødvendigere nu end tilforn for Hattemageren at tale om sine Talenter. Han er nemlig: anden Gang —? bleven gift, uden dog at have følt, hvad det er at se sin Kone henrevet i Dødens Arme, hun lever endnu og har ved dette Ægteskab forstørret sin Familie samt paadraget sig forbindelser baade hist og her, der gør, at han maa virke for Brødet, paa hvad Maade han kan.

Jacob Wadt.

Herpaa svarer Joseph Hirsch i »Aarhus Stiftstidende«:

„J Anledning af det Stykke, som findes i „Den cimbriske Jagttager“, Nr. 21, mig angaaendes, paastaar jeg, at hvad jeg har skrevet er Sandhed, det du, Dosmerhoved, skriver, er Vaas. Im übrigen:

„Dummer Esel, du,
laß mich in Ruh.
Kümmere dich um deine faule Sache,
und nicht, wie ich Hüte mache.

Joseph Hirsch.

Idet jeg nu paa Hattes & Bundtmagerforeningen i Danmarks Vegne overdrager Hattemagerens Hus til Købstadmuseet »Den gamle By«, gør jeg det med Ønsket om, at det maa blive til Glæde for alle Venner af dets gamle Kultur og til Minde om en Tid, som er svunden, og som aldrig vender tilbage. Et Leve for Købstadmuseet »Den gamle By«!

Museumsinspektør Holm rettede en Tak til Hattes & Bundtmagerforeningen i Danmark for det smukke Bidrag til Købstadmuseet, som nu omfatter ikke færre end 10 Fag. — Takkede i Særdeleshed Valdemar Nielsen for hans initiativrige Indsats samt Hattemager Harald Nielsen og Museumsassistent Mosbjerg, der begge havde stor Andel i det nu afsluttede Arbejde. Læge Winge talte som Medlem af Bestyrelsen for »Den gamle By« og udbragte et Leve for Hattes & Bundtmagerforeningen i Danmark. Oldermænd Gustav Pragner tolkede sin Glæde over Mindet, hans Fag her har sat sig, takkede Valdemar Nielsen, fordi han havde ført Sagen igennem, og fremhævede det gamle Haandværk som et, der stod Kunsten nær. Et Leve for »Den gamle By«. En Beskrivelse af Hattemagerens Hus og dens Indretning, ligesom en Forklaring om Fremstillingen af en Herrehat, findes i Slutningen af dette Jubilæumsskrift, idet her er gengivet et Uddrag af »Den gamle By«s Aarsberetning for 1930.

Ved Løsningen af denne Opgave har Hattes & Bundtmagerforeningen i Danmark sat sig et varigt Monument, men andre Opgaver ventede Foreningen. I 1929 traadte den nye Lukkelov ud i Praksis, hvor der bl. a. ved Lov var vedtaget, at al Butikshandel skulde ophøre Kl. 8 Aften. En Paragraf, der har været til Skade for Butikshandelen i Særdeleshed i Provinsen, og som der ofte har været rettet Henvendelse til Regeringen om at faa ophævet. Foreningen indsendte følgende Resolution til Rigsdagen gennem Fællesrepræsentationen:

»Hattes & Bundtmagerforeningen i Danmark samlede til Aarsmøde og Generalforsamling i Aarhus den 5. Aug. 1929, hvor man med alle Stemmer vedtog følgende Resolution angaaende Ændringen i de gældende Lukketider. Lørdagslukning Kl. 9 bibeholdes, samt Dagen før en Helligdag, da Butikshandelen fra Kl. 7—9 Aften er af stor Betydning for os, at tidligere Lørdagslukning, hvis den vedtages, vil virke i høj Grad skadende paa hele vor Eksistens, idet det

for mange af vore Kunder vil være umuligt paa anden Tidspunkt af Dagen at gøre deres Indkøb i vor Branche. — Foreningen kan derimod anbefale en fuldstændig Søndagslukning i Maj og November Maaned, ligesom Fredagslukning Kl. 6°.

Den 24. Juni 1930 havde Firmaet J. Goldstein & Søn, København, 50 Aars Forretnings-Jubilæum, og i den Anledning skænkede de Foreningen et Legat paa Kr. 2000.00.

Den 6. Juli s. A. arrangerede Foreningen en Fællesrejse til Leipzig, hvor der afholdtes en stor international Pelsværksudstilling, hvori de fleste Lande var repræsenteret. Danmark udstillede en smuk Samling fra Grønlandske Handel samt et stort Panorama med Isbjørne. — I Fællesrejsen deltog 12 Medlemmer og Damer, der havde en interessant og udbytterig Rejse.

En anden stor Opgave førte Bestyrelsen samme Aar til en heldig Løsning. Foreningen havde gennem de forløbne Aar faaet skænket ikke saa faa Pengegaver, der var gaaet ind i Foreningens Kasse og som benyttedes som Understøttelse til trængende Medlemmer eller deres Efterladte, men ved at samle dem i et Legatfond, vilde det blive en smukkere og for Foreningen værdigere Maade at tildele disse Gaver paa som Legater, ligesom Givernes Navne altid gennem Tiderne vilde kunde staa indtegnet i Foreningens Historie for den kommende Slægt og en Garanti for, at de skænkede Beløb vilde komme trængende til Gode.

Generalforsamlingen vedtog paa sit Aarsmøde i Silkeborg den 4. August 1930 den af Bestyrelsen foreslaaede Ordning, og Bestyrelsen fik den 20. Maj 1931 Legatet stadfæstet ved kgl. Konfirmation og med følgende Fundats paa det af Hattes & Bundts magerforeningen i Danmark oprettede Legat for ældre og trængende ordinære Medlemmer samt Enker efter ordinære Medlemmer, som indtil deres Død har været Medlemmer af Hattes & Bundts magerforeningen i Danmark.

Os Christian den Tiende,

af Guds Naade Konge til Danmark og Island,
de Henders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten,
Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg,

Gøre vitteligt:

Efter indgiven allerunderdanigst Ansøgning om Stadfæstelse paa den i Original herved hæftede Fundats for Hatte- & Bundtmagerforeningen i Danmark's Understøttelseslegat til Fordel for værdige trængende Medlemmer eller Enker efter samme bekræfte og stadfæste Vi herved nævnte Fundats i alle dens Ord og Punkter.

Givet i København, den 28. Maj 1931.

UNDER VORT KONGELIGE SEGL

(Segl).

Efter Kongens Befaling

P. M. V.:

STADFÆSTELSE

paa

Fundats for Hatte- & Bundtmagerforeningen i Danmark's Understøttelseslegat til Fordel for værdige trængende Medlemmer eller Enker efter samme.

FUNDATS

paa det af »Hatte- & Bundtmagerforeningen i Danmark« oprettede Legat for ældre og trængende ordinære Medlemmer samt Enker efter ordinære Medlemmer, som indtil deres Død har været Medlemmer af »Hatte- & Bundtmagerforeningen i Danmark«.

§ 1.

Legatets Navn er: Hatte- & Bundtmagerforeningen i Danmarks Understøttelseslegat til Fordel for værdige trængende Medlemmer eller Enker efter samme.

§ 2.

Legatet bestyres af Bestyrelsen for Hatte- & Bundtmagerforeningen i Danmark.

§ 3.

Legatkapitalen er i Øjeblikket Kr. 9,500.00, skriver Ni Tusinde Fem Hundrede Kroner, der sikres og frugtbargøres efter Reglerne for Anbringelse af umyndiges Midler. Kapitalen maa ikke formindskes. Skulde dette mod Forventning ske, ophører i § 4 nævnte Uddeling, indtil Kapitalens oprindelige Størrelse atter er naaet. Legat-Kapitalen vil i Fremtiden kunne forøges ved Gaver eller lignende. For saadanne Forøgelser af Kapitalen gælder tilsvarende Bestemmelser som for den oprindelige Legat-Kapital. Legatets Aktiver skal lyde paa dets Navn og forsynes med Prohibitivpaategning af Handelsministeriet.

§ 4.

Legatets aarlige Indtægt anvendes til Uddeling efter Bestyrelsens nærmere Bestemmelse hvert Aar i August Maaned til ældre, trængende ordinære Medlemmer samt Enker efter ordinære Medlemmer, som indtil deres Død har været Medlemmer af Hatte- & Bundtmagerforeningen i Danmark. Legatportionernes Størrelse bestemmes i hvert enkelt Tilfælde af Bestyrelsen, ligesom Bestyrelsen i hvert enkelt Tilfælde træffer Bestemmelse om, hvorvidt Legatet kun kan gives til Legatnydere een Gang eller for en bestemt Aarrække, eventuelt for vedkommende Legatnyders Livstid. Personer, der nyder Fattigunderstøttelse af det Offentlige, skal være uberettiget til at modtage Legatet. Aldersrentenydere skal være berettiget til at modtage Legatet, forsaar

vidt Legatmodtagelsen ikke formindsker Vedkommendes Aldersrente. Legatet uddeles af Bestyrelsen uden Ansøgning.

Legatportionen eller Legatportionerne kan ikke være Genstand for Overdragelse eller Arrest, Beslag, Execution eller anden Kreditorforfølgning af hvad Art og Navn nævnes kan.

§ 5.

Legatets Aktiver skal holdes særskilt og afsondret fra anden Formue, som ejes af Hattes & Bundtmagerforeningen i Danmark.

Legatfundatsen skal indføres i en særlig Protokol, hvor ogsaa Legatets aarlige Regnskab indføres, tilligemed Redegørelse for, til hvilke Medlemmer eller Enker Uddeling har fundet Sted.

Regnskabet fremlægges af Bestyrelsen og revideres af en af Handelsministeriet valgt Revisor. Regnskabet decideres af Handelsministeriet.

§ 6.

Skulde Hattes & Bundtmagerforeningen i Danmark ophøre at bestaa, skal Legatets Aktiver afgives til en Institution med beslægtet Formaal indenfor Kongeriget Danmark efter Ministeriet for Handel og Industri's nærmere Bestemmelse.

§ 7.

Fremtidige Gaver til Hattes & Bundtmagerforeningen i Danmark henlægges, naar ikke andet er bestemt, til Legatkapitalen. Gaverne optages i Regnskabet og Meddelelse om Gavers Modtagelse indføres i den ovenfor under § 5 nævnte Protokol straks efter Modtagelsen.

§ 8.

Paa foranstaaende Fundats skal der søges kongelig Konfirmation.

Aarhus, den 28. April 1931.

Frd. Bindselev, Valdemar Nielsen, Jens Fusager, Carl Jentsch,
Odense. Aarhus. Viborg. Horsens.

LEGAT=BESTYRELSEN

Undertegnede Forening erklærer sig herved villig til at overtage Bestyrelsen af ovenfor omtalte Legat paa de i Fundatsen indeholdte Vilkaar.

d. u. s.

for Hatte- & Bundtmagerforeningen i Danmark:

Frederik Bindslev,
Bundtmager,
Kongensgade 16, Odense.
sign.

Valdemar Nielsen,
Bundtmager,
Søndergade 1, Aarhus.
sign.

Jens Fusager,
Bundtmager,
Viborg.
sign.

Carl Jentzsch,
Bundtmager,
Søndergade 18, Horsens.
sign.

Foreningen ejer i Dag i Legater:

Bundtmager Abildgaard, Viborg, Legat . .	Kr.	1,000.00
Grosserer N. Phillips Legat, København . .	»	1,000.00
J. Goldstein & Søns Legat, — . .	»	2,000.00
J. Levy & Co.'s Legat, — . .	»	2,000.00
Bundtmager Henrichsens Legat, Hjørring	»	500.00
M.I. Michaelsens Jubilæums=Legat, Kbhvn.	»	2,000.00
Charles Hansens Legat, Malmø	»	1,100.00
Oldermand Chr. G. Sønderby's Legat, København	»	1,000.00
Oldermand Chr. G. Sønderby og Hustrus Legat, København	»	5,000.00
		<hr/>
	Kr.	15,600.00

Legatfonden kan saaledes udbetale Renten af Kr. 15,600.00, i Henhold til foranstaaende Legatfundats.

Den 26. Juni 1931 holdt Arbejds=Udvalget Møde med Forbundet og indgik paa en ny Overenskomst med Svendene og Syerskene, alle Medlemmerne fik sendt den omtalte Overenskomst.

Paa Generalforsamlingen den 26. Juni 1931 fremkom Forslag om Udarbejdelse af en Garanti=Plakat.

Tanken var, at henlede Købernes Opmærksomhed paa, at hos Fagmanden garanteredes der for, at de fik den Varebetegnelse paa Skindet, som var rigtig, og ved en ensartet Mærkning

af Varerne skulde det efterhaanden indgaa i det købende Publikums Bevidsthed, at naar man købte en Krave eller Skindkaabe, skulde der være paahæftet et saadan rødt Garantimærke.

Paa samme Generalforsamling ønskede Formanden, Frederik Bindslev, at trække sig tilbage fra Bestyrelsen, skønt der baade fra Bestyrelsens Side og fra Medlemmerne skete kraftige og indtrængende Opfordringer til Formanden om at fortsætte, men ingen Overtalelser nyttede.

Valdemar Nielsen takkede Formanden for hans altid udmærkede Arbejde for Foreningen og for hans uegennyttige Arbejde igennem de mange Aar, som Bindslev havde været Bestyrelsesmedlem af Foreningen, og som Tak herfor havde Bestyrelsen vedtaget at udnævne Bindslev til Æresmedlem af Hatte- & Bundtmagerforeningen i Danmark. — Samtidig vedtog Generalforsamlingen at nedskære Bestyrelsens Antal til 3 Medlemmer, den vilde herved spare Foreningen for en Del Udgifter og tillige hurtigere kunne handle, da Afstanden ofte havde lagt Hindringer i Vejen for at kunne samle alle Bestyrelsens Medlemmer. Til Bestyrelsen valgtes: Valdemar Nielsen, Jens Fusager, Carl Jentzsch, der konstituerede sig med Valdemar Nielsen som Formand, Carl Jentzsch, Næstformand og Sekretær, Jens Fusager, Kasserer.

Direktør Charles Hansen, Malmø, skænkede Foreningen 1000 Kr., der, som det vil ses af omstaaende, er indgaaet i Foreningens Legat-Fonds.

Den 26. Septbr. 1932 mødtes Repræsentanter for Foreningen med Bestyrelsen fra Bundtmagerlauget i København, Foreningen af faguddannede Bundtmagermestre i København, Dansk Textil-

Valdemar Nielsen, Formand.

Carl Jentzsch, Næstformand og Sekretær.

Jens Fusager, Kasserer.

Union og Manufakturhandlerforeningen for Provinsen, til Møde i København for at drøfte Fabrikanters og Grossisters Salg til private. Der nedsattes et Udvalg med Repræsentanter fra de forskellige Foreninger, for vor Forening valgtes Jens Fusager, der videre skulde afholde Møde med Repræsentanter fra Grossister og Fabrikanter.

Foreningen henvendte sig ogsaa til Firmaet H. Offenhausers Sønner, Odense, der straks beredvillig indgik paa følgende Overenskomst med Foreningen.

Undertegnede Fa. H. Offenhausers Sønner, Odense, forpligter sig til fra Saisonen 1932—33 kun at sælge til private, naar disse foreviser Rekvisition eller anviser en Detaillist, gennem hvilken Handelen saa foregaar.

Odense, den 16. Juni 1932.

H. Offenhausers Sønner.

I 1932 oprettede Nationalbanken Valutakontoret, der hurtigt ved sine Importindskrænkninger skadede Foreningens Medlemmer. For at kunne samles i en fælles Imødegaaelse, hvor Medlemmernes Interesser mulig kunde fremføres paa højeste Sted, enedes man sammen med Hattemagerlauget i København at samles i en Sammenslutning under Navnet: »Landsforeningen af Hattemagere & Hatteforhandlere i Danmark«, men kun i Spørgsmaal, der har begge Foreningers Interesse, ellers arbejder de 2 Foreninger uafhængigt af hinanden. Til Bestyrelsen af Landsforeningen valgte Hattemagerlauget Oldermænd C. F. Jensen og Valdemar Pragner, Hatte- & Bundtmagerforeningen i Danmark valgte Carl Jentzsch, Horsens, man konstituerede sig med Carl Jentzsch som Formand, Valdemar Pragner, Sekretær, og Oldermænd C. F. Jensen, Kasserer.

Landsforeningen indmeldte sig i Landsbrancheforeningen, der tæller 16 Landsforeninger, der igen har sluttet sig sammen med Dansk Textil Union (Manufakturhandlerforeningerne, Dansk Trikotage & Garnhandler Forening, Herreekviperingshandlerne) og Københavns Handelsforening og dannet Købmandsraadet, hvor hver Landsforening har en Repræsentant. Købmandsraadet afholder sit ordinære Møde i Oktober, og Hatte- & Bundtmagerforeningen i Danmark har i de forløbne Aar ofte haft Lejlighed til at fremsætte Foreningens Ønsker og Krav til Valutakontor og Rigsdag.

Den 11. April 1932 døde Foreningens afholdte Æresmedlem, Oldermænd Chr. G. Sønderby, R. af D. Afdøde, der altid var til Stede ved Foreningens Møder og Generalforsamlinger, var Foreningen en god Mand, en trofast Ven, afholdt af alle Med-

*Bestyrelsen for
Landsforeningen af Hattemagere og Hatteforhandlere i Danmark.*

Carl Jentzsch, Formand.

Valgt af Hatte- & Bundtmagerforeningen i Danmark.

Oldermand C. F. Jensen.

Hattemager Valdemar Pragner.

Valgt af Hattemagerlauget i København.

lemmerne, beundret for sin Dygtighed, sit gode Humør og sin store Viden indenfor Branchen. I sit Testamente havde han og hans Hustru betænkt Foreningen med et Legat paa Kr. 5000.00, som før anført er indgaaet i Legat-Fonden.

Paa Generalforsamlingen i Randers, den 6. August 1934, oprettede man efter Forslag af Bestyrelsen et Blad-Legat, der fik

Indtægterne fra »Dansk Hattes & Bundtmagerstidende«, idet Redaktøren var indgaaet paa, af Annonceindtægten at afgive 10 pCt. til Foreningen. — Generalforsamlingen vedtog følgende Fundats for Bladfonden:

Naar Fonden ejer 300 Kr., tildeles det ved Lodtrækning et af Foreningens Medlemmer til: a) Rejselegat — b) Anskaffelse af spc. Maskine — c) Tilskærerskursus paa Teknologisk Institut. Fonden kan kun én Gang tildeles et Medlem. Ansøgning indsendes til Bestyrelsen inden 1. Juni og tildeles ved Generalforsamlingen. Fonden ejer i Dag Kr. 103.17.

Bestyrelsen havde i flere Aar arbejdet paa Udgivelsen af en Reklame fælles for alle Medlemmerne til Ophjælpning af Køb af Pelsværk. Hos Bundtmagerne paa Mødet i Fredericia var Tanken igen fremme, og Bestyrelsen søgte sammen med Bundtmagerlauget i København at løse Opgaven, men uden Resultat.

Paa Generalforsamlingen i Randers fremlagdes et Udkast, tegnet af Hr. Asger Muchitsch, Aarhus.

Foreningen vedtog at udgive en saadan Plakat og bekostede den opklæbet i 14 Dage paa alle Plakatsøjler og Tavler i de Provinsbyer, hvor der bor Medlemmer af Foreningen. En saadan Reklamering vilde blive en ret stor Udgift for Foreningens Kasse, idet Udgiften vilde løbe op til ca. Kr. 2000.00.

Foreningen henvendte sig til d'Hrr. Fabrikanter og Grossister indenfor Branchen og mødte her megen Velvillie og Forstaaelse, idet d'Hrr. ogsaa var interesseret i et forøget Salg af Pelsværk og tilsagde Foreningen deres Støtte. Der indkom ialt 500 Kr., fra d'Hrr. Chr. G. Sønderby's Eft., J. Goldstein & Søn, H. I. Drucher & Søn, M. Levinsky & Co. og Victor Rasmussen, der hver ydede 100 Kr. Foreningen kunde derfor for et Beløb af Kr. 1,548.10 ogsaa føre denne Sag til en tilfredsstillende Løsning.

I Oktober 1934 døde Redaktør Weyergang og Indehaver af »Dansk Hattes & Bundtmagertidende«. — Foreningen stod pludselig overfor Spørgmaalet: Et Fagblad. Arvingerne efter Redaktør Weyergang kunde ikke fortsætte med Udgivelsen af Bladet, men Formanden handlede hurtigt og indkaldte Bestyrelsen og Bladudvalget, der bestod af Hugo Muchitsch, Aarhus, og

Henry Madsen, Fredericia, til Møde i Aarhus og optog Forhandling om Udgivelse af et Fagblad eller Fortsættelse af »Dansk Hattæ & Bundtmagertidende«.

Da Formanden, Valdemar Nielsen, Aarhus, vilde paatage sig at redigere Bladet, nærede Udvalget ingen Betænkelighed ved at anbefale en Fortsættelse af »Dansk Hattæ & Bundtmagertidende«, som man kunde indse ikke alene var en økonomisk Gevinst for Foreningen, men en Nødvendighed som Samlingsmærke for Medlemmerne. Foreningen har nu, takket være Formanden, faaet et baade indholdsrigt og i alle Maader tidssvarende Fagblad, saaledes, at Foreningen, ogsaa paa dette Omraade, staar godt rustet for Fremtiden, for hvilket ogsaa Generalforsamlingen i Aalborg den 5. August 1935 gav deres Mening tilkende

ved at acceptere Bestyrelsens Handlinger i denne Sag; men Æren herfor maa alene tilskrives Formanden, der har paataget sig en stor Opgave.

En Sag, der meget optog Medlemmernes Interesse paa denne Generalforsamling, var et Paabud fra Politimesteren i Holstebro overfor et af Medlemmerne, idet han i Henhold til Jagtlovens § 36 forlangte, at han ved Køb af Vildtskind af Sælgeren skulde forlange at se vedkommendes Jagttegn og opnotere Navnet. En Forespørgsel, som Bestyrelsen indsendte til Landbrugsministeriet, gav Politimesteren Medhold; men man indsendte en ny Forespørgsel, idet man henholdt sig til samme Lovs § 6, 2. Stk.:

»Endvidere er det enhver Ejer eller Bruger tilladt i sin Gaard, Gaardsplads samt Møddingsplads og dermed i Forbindelse staaende indhegnet Have, Lystanlæg selv eller ved én til hans Husstand hørende Person, at fange, dræbe Ilder, Maar og Ræve, § 14... Denne Bestemmelse angaar dog ikke den i § 6 omhandlede Beføjelse«.

Om denne Sag forhandler Bestyrelsen endnu, da Sagen ikke er sluttet.

Ser man tilbage paa de sidste 10 Aar, maa man sige, at Hattes & Bundtmagerforeningen i Danmark i den forløbne Tid har haft mange og store Opgaver til Løsning, saavel udadtil som indenfor Foreningens egne Vægge, og alle er de løst til Medlemmernes Tilfredshed til Gavn for Hattes & Bundtmagerforeningen i Danmarks Medlemmer, derfor er Foreningen sin udmærkede Formand Tak skyldig, det er hans Energi og dygtige Arbejde og hans Interesse for Hattes & Bundtmagerstanden, der har bragt Foreningen frem gennem de sidste 10 Aar, og naar vi i Dag kan slutte disse 10 Aar til de forløbne 40 Aar, er det med Ønsket for Hattes & Bundtmagerforeningen i Danmark, at den altid maa staa samlet, enige i Spørgsmaalene til Gavn og Glæde for vort ældgamle Haandværk — og gennem vore Legater at sprede lidt Sol blandt de gamle og Enkerne, og idet jeg slutter min Beretning vil jeg symbolisere de sidste 10 Aars Arbejde med Ordene:

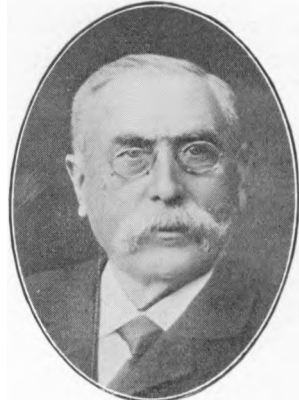
»Ikke mangt — men meget«.

Held og Lykke for Hattes & Bundtmagerforeningen i Danmark!

ÆRESMEDLEMMER

Grosserer M. I. Michaelsen, København.
Udnævnt til Æresmedlem 8. August 1910.
Død 1922.

Hundtmager I. Henriksen, Hjørring.
Udnævnt til Æresmedlem 2. August 1915.
Død 1918.

Hattemager Chr. Tromholt, Aarhus.
Udnævnt til Æresmedlem 8. August 1921.

Hundtmager M. Rasmussen, R. af D., Odense.
Udnævnt til Æresmedlem 14. August 1922.
Død 1927.

Gross Chr. G. Sønderby, R. af D., Københ.
Udnævnt til Æresmedlem 1. August 1927.
Død 11. April 1933.

Hundtmager Fr. Bindeslev, Odense.
Udnævnt til Æresmedlem 3. August 1931.

25 Aars Jubilæet i Odense 7. August 1911.

Deltagerne i Generalforsamlingen i Vejle 15. August 1887.

1. Ræk.: Meisner, Fredericia, Joost, Odense, Kølbye, Aarhus, Hostrup, Fredericia, Joost, Næstved, Sofus Holm, Randers, Vilh. Lund, Aarhus, Erh. Nielsen, Grenaa.
 2. Ræk.: Hybel, Nyb. Holm, Vejle, Dalin, Randers, M. Rasmussen og L. Andersen, Odense, Tanggaard, Svendb. Mørk, Slagelse, Toft, Hølh. P. A. Borup, Horsens, Martins, Aalb.
 3. Ræk.: Jørgensen, Odense, M. I. Nielsen, Henriksen, Hjørring, Jopp, Grosserer, Lorentzen, Kolding, Lundhæk, Aalborg, H. Lange, Svendborg,
 Chr. Hansen, Rejsende for Lange, Svendborg., William Thimm, Skive.

BESTYRELSEN

Formand :	Næstfmd.:	Sekretær:	Kasserer:	
1886 L. Andersen	A. Muchitsch	Joh. B. Joost	M.L. Rasmussen	Vilh. Jensen
1887 samme	samme	samme	samme	samme
1888 samme	samme	samme	samme	samme
1889 samme	samme	samme	samme	O. Nielsen
1890 samme	samme	samme	samme	samme
1891 samme	Kjølby	samme	A. Muchitsch	H. Lange
1892 samme	samme	samme	samme	samme
1893 samme	samme	samme	samme	samme
1894 samme	samme	samme	samme	samme
1895 samme	samme	samme	samme	samme
1896 samme	samme	samme	samme	samme
1897 samme	samme	samme	samme	samme
1898 samme	samme	samme	samme	samme
1899 samme	samme	Wm. Thimm	samme	Joh. B. Joost
1900 samme	samme	samme	samme	samme
1901 samme	samme	Hans Hald	samme	samme
1902 samme	Frd. Bindslev	samme	samme	Chr. Nielsen
1903 samme	C. Tromholt	samme	samme	Frd. Bindslev
1904 samme	samme	samme	samme	samme
1905 C. Tromholt	Frd. Bindslev	samme	Jul. Muchitsch	H. Tanggaard
1906 samme	samme	samme	samme	samme
1907 samme	samme	samme	H. Tanggaard	Sofus Holm
1908 samme	samme	samme	samme	samme
1909 samme	samme	samme	samme	samme
1910 samme	samme	samme	samme	samme
1911 samme	samme	samme	samme	Jacob Hyllested
1912 samme	samme	samme	samme	A. Hostrup
1913 samme	Hans Hald	P. Christensen	Fr. Bindslev	samme

	Formand:	Næstfmd.:	Sekretær:	Kasserer:	
1914	C. Tromholt	Hans Hald	P. Christensen	Fr. Bindslev	A. Hostrup
1915	samme	samme	samme	Jul. Muchitsch	samme
1916	samme	Frd. Bindslev	samme	samme	samme
1917	samme	samme	samme	samme	samme
1918	samme	samme	samme	A. Nissen	samme
1919	samme	samme	samme	samme	Vald. Nielsen
1920	samme	samme	Vald. Nielsen	samme	Rud. Hansen
1921	Frd. Bindslev	A. Nissen	samme	Hugo Muchitsch	samme
1922	samme	samme	samme	samme	samme
1923	samme	samme	samme	samme	samme
1924	samme	samme	samme	samme	samme
1925	samme	samme	samme	Jens Fusager	samme
1926	samme	samme	samme	samme	samme
1927	samme	samme	samme	samme	samme
1928	samme	Rud. Hansen	samme	samme	Carl Jentsch
1929	samme	Vald. Nielsen	Carl Jentsch	samme	
1930	samme	samme	samme	samme	
		Næstfmd. & Sekretær			
1931	Vald. Nielsen	Carl Jentsch		samme	
1932	samme	samme		samme	
1933	samme	samme		samme	
1934	samme	samme		samme	
1935	samme	samme		samme	

FORENINGENS GENERALFORSAMLINGER

har gennem de forløbne 50 Aar været afholdt i følgende Byer:

Stiftende Møde i Odense den 15. Februar 1886.

1.	Generalforsamling	i Aarhus	den 16.	August	1886
2.	do.	i Vejle	— 15.	—	1887
3.	do.	i Hillerød	— 6.	—	1888
4.	do.	i Svendborg	— 12.	—	1889
5.	do.	i Fredericia	— 4.	—	1890
6.	do.	i Odense	— 19.	—	1891
7.	do.	i Silkeborg	— 15.	—	1892
8.	do.	i Slagelse	— 7.	—	1893
9.	do.	i Randers	— 13.	—	1894
10.	do.	i Middelfart	— 19.	—	1895
11.	do.	i Aarhus	— 10.	—	1896
12.	do.	i Kalundborg	— 23.	—	1897
13.	do.	i Kolding	— 15.	—	1898
14.	do.	i Hjørring	— 7.	—	1899
15.	do.	i Vejle	— 13.	—	1900
16.	do.	i Odense	— 12.	—	1901
17.	do.	i Svendborg	— 11.	—	1902
18.	do.	i Skanderborg	— 17.	—	1903
19.	do.	i København	— 2.	—	1904
20.	do.	i Aalborg	— 7.	—	1905
21.	do.	i Skive	— 30.	Juli	1906
22.	do.	i Nyborg	— 29.	—	1907
23.	do.	i Helsingør	— 27.	—	1908
24.	do.	i Aarhus	— 9.	August	1909
25.	do.	i Horsens	— 8.	—	1910
26.	do.	i Odense	— 7.	—	1911
27.	do.	i Faaborg	— 5.	—	1912
28.	do.	i Randers	— 4.	—	1913
29.	do.	afholdtes ikke			1914

30.	Generalforsamling	i Fredericia	den	2. August	1915
31.	do.	i Varde	—	7.	— 1916
32.	do.	i Slagelse	—	6.	— 1917
33.	do.	i Aarhus	—	5.	— 1918
34.	do.	i Odense	—	4.	— 1919
35.	do.	i København	—	2.	— 1920
36.	do.	i Aalborg	—	8.	— 1921
37.	do.	i Svendborg	—	14.	— 1922
38.	do.	i Viborg	—	6.	— 1923
39.	do.	i Sønderborg	—	4.	— 1924
40.	do.	i Vejle	—	3.	— 1925
41.	do.	i Odense	—	3.	— 1926
42.	do.	i Horsens	—	1.	— 1927
43.	do.	i Kolding	—	13.	— 1928
44.	do.	i Aarhus	—	5.	— 1929
45.	do.	i Silkeborg	—	4.	— 1930
46.	do.	i København	—	3.	— 1931
47.	do.	i Fredericia	—	8.	— 1932
48.	do.	i Holbæk	—	8.	— 1933
49.	do.	i Randers	—	6.	— 1934
50.	do.	i Aalborg	—	5.	— 1935

EKSTRAORDINÆRE MEDLEMMER:

- Andreas Andersen & Olsen, Amagertorv. Herrehatte.
Dansk Hattefabrik A/S, Skødsborg, Københ. Direkt. H. Cohn.
H. I. Drucher & Søn, Frihavnen, Københ. Pelsværk en gros.
J. Goldstein & Søn, Kongens Nytorv, København. Indeh.:
Grosserer Nathan Philip. Pelsværk — Hatte — Huer.
Brødrene Grün, Amaliegade 28, København. Herrehatte.
Indeh.: Grosserer Ivar Grün.
F. Hjorth & Co., Stormgade, København. Herrehatte. Indeh.:
Robert Hjorth.
M. I. Michaelsen, Amagertorv, København. Herrehatte. Indeh.:
Grosserer Carl Jensen. Grundlagt 1829.
W. Knudsen, Klosterstræde, København. Hatte & Huer. Indeh.:
Grosserer H. Bøge.
Hannibal Sander A/S, Emdrup. Pelsberederi & Farveri.
Direktør: R. Brinck.
H. Kriebel, Edvard Falks Allé, Københ. Import af Herrehatte.
M. Levinsky & Co., Østergade, Københ., Pelsværk — Hatte
Huer. Indeh.: Louis Schottländer.
Victor Rasmussen, Østergade, København. Pelsværk.
Rosenbaum & Petersen, Kronprinsessegade 6, København.
Herrehatte.
Julius Vollmond, Skinnergade, Københ. Hatte — Utensilier.
H. Offenhäusers Sønner, Ørstedsgade 19, Odense. Pelsværk,
Hatte — Huer. Indeh.: Arthur Offenhäuser. Grundl. 1883.
Nordisk Pelskompagni, Købmagergade, Københ. Pelsværk.
Direktører: Gerløv & Hermann.
Københavns Hattefabrik A/S, Borups Allé, Københ. Herre-
hatte. Direktør Kay Weeke.
Odense Hattefabrik A/S, Nørregade, Odense. Herrehatte.
Direktør Poul Offenhäuser.
Chr. G. Sønderbys Eft., Kirkegade 1, Københ. Pelsværk en gros.
Direktør Frk. E. Johnsen. Disponent: P. A. Mathiassen.
Aa. R. Olsen, Vimmelskaftet 39, København. Pelsværk.
M. Mortensen, Kystvej, Aarhus. Hatte — Kasketter.

H. Offenhauser, Holsedore, Odense. Pelsværk.
Johannes Sørensen, Amagertorv, København. Pelsværk.
Longo Leth & Co., Frederiksberggade 23, Københ. Herrehatte.
Hattemager Valdemar Pragner, Gl. Kongevej, København.
Indehaver af Firmaet Gustav Pragner.
Johannes Hintz, Hamburg. Hatte.
Fr. A. Bindslev. Prokurist i Firmaet Fr. Bindslev, Odense.
Fru Thyra Sønnich Olsen, Amagerbrogade, København.
Fru Caroline Muchitsch, Sct. Pauls Plads, Aarhus.
Frk. Gerda Michaelsen, København.
Bundtmager Willy Thyring, Frederiksborggade 40, Københ.
Bundtmager A. C. Bang, kgl. Hofleverandør. Østergade, Kø-
benhavn. Indeh.: Aage Bang.
Bundtmager P. le Dous, Østergade, København.
Bundtmager A. Leidersdorff, Skoubogade, København.
Bundtmager Rich. Holstein Hagge, Kronprinsensg., Københ.
Bundtmager Chr. Bech, Værnedamsvej 15, København.
Bundtmager H. Lippert, Vestergade, København.
Bundtmager Peter Nielsen Skou, Købmagergade 49, Københ.
Bundtmager Holm Petersen, H. C. Ørstedsvej, Københ.
Repræsentant Holger I. Hansen, København. Firma: M. I.
Michaelsen, København.
Repræsentant Erik Schotländer, København. Firma: M. Le-
vinsky & Co., København.
Repræsentant Mogens Jørgensen, Københ. Firma: J. Gold-
stein & Søn, København.
Repræsentant Victor Sand, København. Firma: A/S J. Mo-
resco, København.
Repræsentant Fischer, København. Firma: A/S J. Moresco,
København.
Repræsentant Gindrup, København. Firma: Bastrup Birch,
København.
Repræsentant Olaf Haagensen, København. Firma: J. Gold-
stein & Søn, København.
Repræsentant Chr. L. Brøndahl, København. Firma: M. Le-
vinsky & Co., København.
Repræsentant Knud Munck, Københ. Firma: H. I. Ducher,
København.

ORDINÆRE MEDLEMMER:

Aalborg:

Bundtmager Wilh. Baake.
Etableret 1. April 1933.

Aalborg:

Hattemager Oluf Christensen.
Etableret 1898.
Forretningen solgt 1923.

Aalborg:

Bundtmager Louis Jørgensen.
Etableret 25. Marts 1912.

Aalborg:

Bundtmager Hans Kjeldsen.
Etableret 1925.

Aalborg:

Bundtmager G. Martins.

Etableret 1882.

Medlem fra Foreningens Stiftelse. Død 1. Jan. 1924.
Forretningen ophævet 1919.

Aalborg:

Bundtmager V. Lindskou.

Etableret 25. Septbr. 1903.

Forretningen ophævet 24. Juni 1924.
Udmeldt 1924.

Aalborg:

Bundtmager S. Lundbæk.

Etableret 1878.

Revisor 7. Aug. 1905–9. Aug. 1909.

Død 1916.

Forretningen overtaget af Bundtmager C. Reiersen
1. August 1919.

Aalborg:

Bundtmager Frederik Petersen.

Etableret 30. Oktober 1896.

Aalborg:

Bundtmager Chr. Reiersen

Overtog Bundtmager S. Lundbæks Forretning

1. Aug. 1919.

Død 17. Maj 1926.

Forretningen fortsættes af Fru Reiersen.

Aarhus:

Bundtmager Wilhelm Baake.
Etableret 11. Septbr. 1923.
Medlem 8. Aug. 1932.

Aarhus:

Bundtmager Hans Hald.
Etableret 20. Marts 1890.
Medlem af Bestyrelsen 12. Aug. 1901—1. Aug. 1910.
Forretningen ophævet 1914.

Aarhus:

Bundtmager Chr. Hansen.
Etableret 1. Juli 1918.
Medlem fra 4. Aug. 1919 til 1. Aug. 1922.

Aarhus:

Bundtmager Oscar Jentzsch.
Etableret 21. Maj 1906.
Medlem 5. Aug. 1918.
Valgt til Skuemester 6. Aug. 1934.

Aarhus:

Bundtmager J. H. Kjølbjerg.
Etableret 27. September 1877.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Medlem af Bestyrelsen 19. Aug. 1891—12. Aug. 1901.
Død 12. Juli 1926.

Aarhus:

Hattmager Wilhelm Lund.
Etableret 1883.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Død 7. Marts 1905.

Aarhus:

Bundtmager A. Muchitsch.
Etableret i Ebeltoft 1858.
Forretningen flyttet til Aarhus 1867.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Medlem af Bestyrelsen fra 15. Febr. 1886—17. Aug. 1903.
Forretningen overdraget til Sønnen Hugo Muchitsch 1902.
Død 26. December 1903.

Aarhus:

Bundtmager Hugo Muchitsch.
Overtog Faderens A. Muchitsch Forretning
1 Septbr. 1902.
Medlem af Bestyrelsen.
Revisor 4. Aug. 1919—8. Aug. 1921.
Kasserer 8. Aug. 1921 - 3. Aug. 1925.

Aarhus:

Bundtmager Julius Muchitsch.
Etableret 1890.
Medlem af Bestyrelsen.
Kasserer 2. Aug. 1904—2. Aug. 1915.
Revisor 9. -- 1909—2. -- 1915.
Kasserer 2. -- 1915—5. -- 1918.
Medl. af Arb. Udv.: 6. Aug. 1917—5. Aug. 1918.
Død 6. Aug. 1918. Forretningen ophævet.

Aarhus:

Bundtmager Chr. Nielsen.
Etableret 15. Oktober 1918.
Medlem 9. Marts 1921.

Aarhus:

Bundtmager Valdemar Nielsen.

Etableret 1910.

Medlem af Bestyrelsen.

Revisor fra 5. Aug. 1918—2. Aug. 1920

Medl. af Bestyrelsen, Sekretær $\approx$ 2. — 1920—5. — 1929

— $\approx$ — Næstfmd. $\approx$ 5. — 1929—3. — 1931

— $\approx$ — Formand $\approx$ 3. — 1931

Medlem af Arbejds Udvalget $\approx$ 4. — 1919

Aarhus:

Bundtmager Hjortlund Petersen.

Etableret 1. Marts 1935.

Medlem 3. Juli 1936.

Aarhus:

Bundtmager Chr. Poulsen.

Etableret 1904.

Død Juni 1936. Forretningen ophævet.

Aarhus:

Hattemager Chr. Tromholt.

Etableret 1880.

Medl. af Bestyrelsen fra 12. Aug. 1902—5. Aug. 1905.

Formand $\approx$ 5. — 1905—8. — 1921.

Æresmedlem 8. Aug. 1921.

Forretningen ophævet 1925.

Aarhus:

Bundtmager Ejner G. Westphall.

Etableret 1904.

Skuemester fra 10. Aug. 1928—1932.

Assens:

Bundtmager Chr. Hansen.
Grundlagt 1866.
Overtog Faderens Forretning 1. Jan. 1885.
Forretningen ophævet 1. Jan. 1928.

Assens:

Hattemager N. P. Nielsen.
Grundlagt 1840.
Overtog Faderens Forretning 1869.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Død 26. Februar 1909.

Assens:

Hattemager H. B. Nielsen.
Overtog Faderens N. P. Niensens Forretning 1. Maj 1909.
Forretningen ophævet Maj 1910.

Ebeltoft:

Bundtmager Trauls Kudera.
Etableret 1869.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Død 14. Februar 1922.
Forretningen ophævet.

Faaborg:

Hattemager C. Chr. Lange.
Etableret 1869.
Medlem 1. Jan. 1903. Død 20. Decbr. 1920
Forretningen overtaget af Hattemager Julius Rasmussen
1. Oktober 1906.

Faaborg :

Hattemager Julius Rasmussen.
Overtog Hattemager C. Chr. Langes Forretning
1. Oktober 1906.
Valgt til Suppleant til Bestyrelsen 8. Aug. 1921.

Fredericia :

Bundtmager A. Hostrup.
Etableret 1874.
Medlem af Bestyrelsen 5. Aug. 1912—2. Aug. 1920.
Død 14. April 1920.
Forretningen ophævet.

Fredericia :

Bundtmager Henry Madsen.
Etableret 1. August 1920.
Valgt til Skuemester 10. August 1928.

Fredericia :

Hattemager Meisner.
Etableret 22. April 1881.
Forretningen ophævet.
Død 28. April 1919.

Frederikshavn :

Bundtmager F. C. R. Mogensen.
Etableret 13. Juni 1875.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Død 17. Decbr. 1913.

Grenaa:

Bundtmager T. Bradsted.
Etableret Maj 1863.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Forretningen ophævet April 1907.
Død 21. November 1923.

Grenaa:

Bundtmager N. Th. Buch.
Etableret 1877.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Død 29. Januar 1929.

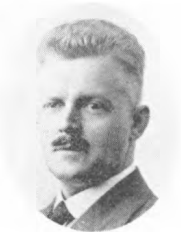

Grenaa:

Hattemager Dahlin.
Etableret 1901 i Ebeltoft.
1909 flyttet til Grenaa.
Indmeldt 1. Aug. 1908. Død 19. Juli 1915.
Forretningen fortsættes af Enkefru Dahlin.

Grenaa:

Bundtmager M. Chr. Nielsen.
Etableret 1905.
Forretningen ophævet 1925.
Medlem 1. Aug. 1903. Udmeldt Aug. 1925.
Forretningen overtaget af Hattemager Dahlin.

Herning:

Bundtmager Tage Jespersen.
Etableret 26. Marts 1926.
Medlem 27. Juli 1927.

Herning:

Bundtmager Erhard Nielsen.

Etableret 1. Marts 1883.

Medlem fra Foreningens Stiftelse.

Død 13. Marts 1922.

Forretningen overtaget af Sønnen Bundtmager
Henrik Nielsen.

Herning:

Bundtmager Henrik Nielsen.

Overtog Faderens Forretning 13. Marts 1922.

Forretningen ophævet 1. Juni 1929.

Medlem fra 8. April 1922. Udmeldt 1. August 1930.

Hjørring:

Bundtmager I. M. Jensen.

Etableret 1. September 1892.

Død 19. April 1933.

Forretningen ophævet.

Hjørring:

Bundtmager L. Henriksen.

Etableret 4. Septbr. 1866.

Æresmedlem 2. August 1915.

Medlem fra Foreningens Stiftelse. Død 29. Juli 1919.
Forretningen overtaget af Bundtmager Marius Henriksen.

Hjørring:

Bundtmager Marius Henriksen.

Overtog Bundtmager L. Henriksens Forretning

1. August 1919.

Medlem 8. Aug. 1919.

Revisor i Foreningen fra 8. August 1921.

Hobro:

Bundtmager A. Fr. Bindslev.

Etableret 1901.

Død 25. November 1925.

Forretningen ophævet.

Hobro:

Bundtmager Chr. Hansen.

Etableret 1865.

Medlem fra Foreningens Stiftelse.

Død 2. Januar 1920.

Forretningen ophævet.

Holstebro:

Bundtmager Johannes Jentzsch.

Etableret 3. Marts 1917.

Medlem 20. Juni 1917.

Holstebro:

Bundtmager Melgaard.

Etableret 1898.

Forretningen ophævet 1906. Død 24. Februar 1927.

Holstebro:

Bundtmager Carl Ignatz Prohaska.

Etableret 4. April 1865.

Medlem fra Foreningens Stiftelse.

Forretningen ophævet.

Holbæk:

Bundtmager Adolf F. Joost.
Etableret 1875.

Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Forretningen ophævet 1906. Død 10. Januar 1904.

Holbæk:

Bundtmager P. Præst.

Overtog Forretningen efter Bundtmager K. Michaelsen
16. April 1926.
Medlem 16. April 1926.

Holbæk:

Bundtmager Alfred Tofte.

Medindehaver af Firmaet H. W. Tofte's Sønner.
Solgte Forretningen til Bundtmager K. Michaelsen
1. September 1922.
Medlem fra 30. September 1912.

Holbæk:

Bundtmager Axel Tofte.

Medindehaver af Firmaet H. W. Tofte's Sønner.
Grundlagt 1832.
Overtog Faderen, Bundtm. H.W. Tofte's Forretning 1882.
Medlem 30. Septbr. 1912. Død 1917.

Horsens:

Hattemager P. A. Borup.
Etableret 11. Jan. 1889.

Medlem 1. Aug. 1889. Død 9. April 1920.
Forretningen overtaget af Sønnen
Hattemager Karl Borup 27. Marts 1909.

Horsens:

Hattmager Karl Borup.

Medlem 10. Novbr. 1915.

Overtog Faderens Hattmager P. A. Borups Forretning

27. Marts 1909.

Horsens:

Bundtmager Carl Jentzsch.

Medindehaver af Faderens William Jentzsch Foretning
1. Maj 1909.

Medlem 20. August 1917.

Medlem af Bestyrelsen 13. Aug. 1928.

Sekretær 5. — 1929.

Næstfmd. 4. — 1931.

Medlem af Arbejds Udval. 4. — 1930.

Form. for Landsf. af Hattmagerne & Hattesælgere
25. Okt. 1932.

Horsens:

Bundtmager William Jentzsch.

Medlem 1. Aug. 1899.

Revisor fra 6. August 1917.

Overtog Bundtmager H. P. Weirups Forretning

31. August 1882.

Horsens:

Bundtmager Henneberg Nielsen.

Medlem 1. Septb. 1934.

Overtog P. H. Ross' Forretning 20. Marts 1934.

Kalundborg:

Bundtmager R. Frømsdorf.

Etableret 15. Maj 1858.

Død 1904.

Forretningen overtaget af Sønnen Bundtmager

A. Frømsdorf 1. Juni 1899.

Kalundborg:

Bundtmager A. Frømsdorf.
Medlem 1. Aug. 1908.
Overtog Faderens Forretning 1. Juni 1899.

Kalundborg:

Bundtmager Peter Rasmussen.
Etableret 1879.
Medstifter af Foreningen.
Død 1922.
Forretningen overtaget af Bundtmager Søren Jensen
15. Juli 1919 – nu Kolding

Kolding:

Hattemager Rudolf Christiansen.
Etableret 28. April 1885.
Udmeldt 29. Maj 1929. Død 28. Februar 1936.
Forretningen overtaget af Sønnen Bundtmager
Aage Christiansen 19. Marts 1934.

Kolding:

Bundtmager Aage Christiansen.
Overtog Faderens Hattemager Rudolf Christiansens
Forretning 19. Marts 1934.
Medlem 24. Juni 1931.

Kolding:

Bundtmager J. Jensen.
Overtog Bundtmager Frd. Hansens Forretning
2. Oktober 1925.
Medlem 1. August 1933.

Kolding:

Bundtmager Søren Jensen.

Overtog Bundtmager Peter Rasmussens Forretning i
Kalundborg 15. Juli 1919.

29. April 1922 flyttet til Kolding.

Valgt til Skuemester 6. August 1934.

Medlem 4. August 1927.

Kolding:

Bundtmager F. Hansen.

Etableret 1. Oktober 1884.

Medlem fra Foreningens Stiftelse

Forretningen fortsættes af Bundtmager J. Jensen.

Død 2. August 1925.

Kolding:

Bundtmager L. Marcus.

Etableret 1859.

Medlem fra Foreningens Stiftelse.

Død 21. Decbr. 1909.

Forretningen ophævet.

Kolding:

Hattemager O. I. Lorentzen.

Etableret 1. April 1873.

Medlem fra Foreningens Stiftelse. Revisor i Foreningen.

15. August 1887 til 27. Juli 1908.

Død 6. Oktober 1917.

Forretningen ophævet.

Kolding:

Hattemager Th. V. Petersen.

Etableret 1870.

Medlem fra Foreningens Stiftelse.

Død 13. Juli 1896.

Forretningen ophævet.

Køge:

Bundtmager Chr. Esbensen.
Etableret 21. Marts 1883.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Forretningen ophævet.
Død.

Køge:

Hattemager Jens Svendsen.
Etableret 23. November 1886.
Forretningen ophævet 1930.

Lemvig:

Bundtmager Godtfred Frederich Hahn.
Etableret 1876.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Død 15. Aug. 1893.
Forretningen ophævet.

Maribo:

Bundtmager Aage Caspersen.
Overtog 1. Januar 1916
Hattemager Chr. Niensens Forretning.
Medlem 22. Maj 1917.

Maribo:

Hattemager Chr. Nielsen.
Etableret 29. Oktober 1883.
Forretningen overtaget af Bundtmager Aage Caspersen
1. Januar 1916.
Medlem fra 1. Aug. 1905 til 1. Januar 1916.

Middelfart:

Hattemager N. C. Bonnesen.

Etableret 1830.

Forretningen overtaget af Sønnen

Hattemager Rasmus Julius Bonnesen 1. April 1867.

Medlem fra Foreningens Stiftelse. Død 23. Jan. 1894.

Middelfart:

Hattemager Rasmus Julius Bonnesen.

Overtog Faderens Forretning 1. April 1867.

Forretningen ophævet 1. Jan. 1917. Død 4. Jan. 1917.

Middelfart:

Bundtmager H. Jacobsen.

Etableret 4. Marts 1880.

Nakskov:

Hattemager C. Joh. Caspersen.

Etableret 2. Marts 1883.

Medlem fra Foreningens Stiftelse. Død 29. Juli 1935.

Forretningen overtaget af Sønnen

Bundtmager H. A. Caspersen.

Nakskov:

Bundtmager H. A. Caspersen.

Medindehaver af Firmaet Joh. Caspersen fra

5. Oktober 1921.

Medlem fra 25. November 1921.

Nyborg:

Hattemager A. Hybel.

Etableret 26. Jan. 1875.

Død 28. Januar 1927.

Forretningen overtaget af Hattemager E. L. Winther
31. Marts 1927.

Nyborg:

Hattemager O. Nielsen.

Etableret 10. April 1867.

Medlem fra Foreningen Stiftelse.

Medlem af Bestyrelsen fra 12. Aug. 1889—19. Aug. 1891.

Forretningen ophævet 1892. Død 11. Marts 1892.

Nyborg:

Hattemager E. L. Winther.

Overtog Hattemager A. Hybels Forretning

31. Marts 1927.

Medlem 1. Marts 1936.

Nykøbing Falster:

Bundtmager Alfred Brandrup.

Etableret 1881.

Forretningen ophævet. Død 10. Novbr. 1927.

Nykøbing Falster:

Bundtmager Herman Hansen.

Etableret 1900.

Medlem 30. Novbr. 1921.

Nykøbing Falster:

Bundtmager Olaf Hjarde maal.

Etableret 1878.

Medlem fra Foreningens Stiftelse.

Forretningen ophævet. Død 1926.

Nykøbing Falster:

Hattemager Johan Frederik Jørgensen.

Etableret 1877.

Forretningen ophævet. Død 13. Maj 1924.

Nykøbing Mors:

Bundtmager J. Th. Jacobsen.

Etableret 14. Februar 1908.

Medlem 11. Febr. 1915.

Nykøbing Sjælland:

Bundtmager Frits Wiggers.

Etableret 1839.

Død 28. Decbr. 1898.

Forretningen ophævet.

Næstved:

Hattemager O. W. Joost.

Etableret 1875.

Medlem fra Foreningens Stiftelse.

Forretningen ophævet 1910. Død 31. Maj 1922.

Næstved:

Hattemager Aage Hansen.
Etableret 1. November 1917.
Medlem 1. August 1921.
Forretningen ophævet.

Næstved:

Bundtmager Ewald Hansen.
Etableret 20. Marts 1934.
Medlem 1. Aug. 1935.

Odder:

Bundtmager Fr. Petersen.
Etableret 1881.
Medlem fra Foreningens Stiftelse. Død 1922.

Odense:

Bundtmager Carl Andersen.
Etableret 20. April 1915.
Forretningen ophævet 1932.
Udmeldt 1932.

Odense:

Bundtmager L. Andersen.
Etableret 1. August 1860.
Formand fra 15. Febr. 1886—2. Aug. 1904.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Død 1904.
Forretningen overtaget af Bundtmager P. Joh. Døring.

Odense:

Bundtmager Frederik Bindslev.

Etableret 4. Oktober 1884.

Medlem fra Foreningens Stiftelse.

Revisor 19. Aug. 1891—12. Aug. 1902.
Medlem af Bestyrelsen 19. — 1902— 3. — 1913.
Næstformand 19. — 1903— 4. — 1913.
Kasserer 4. — 1913— 2. — 1915.
Næstformand 2. — 1915— 8. — 1921.
Formand 8. — 1921— 3. — 1931.
Formand for Arbejdsudvalget 6. Aug. 1917.
Æresmedlem 3. Aug. 1931.

Odense:

Bundtmager P. Joh. Døring.

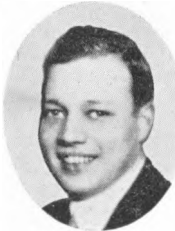
Overtog Bundtmager L. Andersens Forretning

1. Aug. 1905.

Død 28. August 1933.

Forretningen fortsættes af Sønnen Bundtmager
Svend Døring.

Odense:

Bundtmager Svend Døring.

Overtog Faderens Bundtmager P. Joh. Døring's

Forretning 28. August 1933.

Medlem 1. Aug. 1934.

Odense:

Bundtmager Edv. Jentzsch.

Grundlagt 1824.

Overtog Faderens Bundtmager Carl Jentzsch's Forretning.

Død 1924.

Medlem fra Foreningens Stiftelse.

Forretningen ophævet.

Odense:

Hattemager Joh. B. Joost.

Etableret 1875.

Medlem fra Foreningens Stiftelse.

Medlem af Bestyrelsen.

Sekretær 15. Febr. 1886—12. Aug. 1902.

Forretningen ophævet. Død 2. Juni 1921.

Odense:

Bundtmager Edvard Jørgensen.
Etableret 2. Novbr. 1878.
Medlem fra Foreningens Stiftelse. Død 1909.
Forretningen overtaget af Sønnen Bundtmager
Charles Jørgensen 1. Oktbr. 1916.

Odense:

Bundtmager Charles Jørgensen.
Overtog Faderens Bundtmager Edvard Jørgensens
Forretning 1. Oktober 1916.

Odense:

Bundtmager R. Charles Hansen.
Etableret 1. April 1901.
Medlem 1. August 1904.
Død 16. Juli 1908.
Forretningen ophævet.

Odense:

Bundtmager Axel Petersen.
Etableret 1. Decbr. 1930.
Medlem 28. Maj 1935.

Odense:

Bundtmager Valdemar Petersen.
Forretningen ophævet. Udmeldt.

Odense:

Bundtmager Moritzen.

Medlem fra Foreningens Stiftelse. Død 25. Marts 1928.

Overtog Forretningen efter Bundtmager York 1865.

Forretningen overtaget af Sønnen Bundtmager
G. Moritzen 1918.

Odense:

Bundtmager G. Moritzen.

Overtog Bundtmager Moritzens Forretning 1918.

Forretningen ophævet 18. Oktbr. 1930.

Medlem 1. Aug. 1931. Udmeldt 1. Aug. 1933.

Odense:

Bundtmager Marius Rasmussen.

Overtog Faderens Bundtm. Marius Rasmussens Forretning.

Medlem af Bestyrelsen.

Kasserer fra 15. Febr. 1886—19. Aug. 1898.

Medlem fra Foreningens Stiftelse.

Æresmedlem, R. af D., 14. Aug. 1922.

Død 1927. Forretningen ophævet.

Præstø:

Hattemager Rudolf Hansen, Algade.

Etableret 23. April 1890.

Medlem 13. Aug. 1908. Medlem af Best. 2. Aug. 1920.

Næstformand fra 13. Aug. 1928—5. Aug. 1929.

Død 2. Jan. 1930. Forretningen ophævet.

Randers:

Bundtmager Carl Behrens.

Etableret 1874.

Død 1. Januar 1913.

Randers:

Hattmager Dahlin.
Etableret 1875.
Død 4. December 1917.

Randers:

Bundtmager Frk. M. Jensen.
Overtog Bundtmager August Wenskes Forretning
1. Marts 1935.
Medlem 28. Maj 1935.

Randers:

Bundtmager Sophus Holm.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Medlem af Bestyrelsen 29. Juli 1907–7. Aug. 1911.
Forretningen ophævet. Død 1913.

Randers:

Bundtmager M. Riis.
Etableret 1900.
Medlem 7. Aug. 1905. Død 2. Maj 1933.
Forretningen opævet.

Randers:

Bundtmager Hansen Stockport.
Etableret 17. Juni 1899.
Medlem 4. Aug. 1913. Død 17. Juli 1934.
Fru Stockport fortsætter Forretningen med Sønnen,
Bundtmager Otto Stockport som Forretningsfører.

Randers:

Bundtmager Alfred Sørensen.

Etableret 29. August 1929.

Medlem 17. Maj 1931.

Randers:

Bundtmager Wilhelm Sørensen.

Etableret 26. Maj 1880.

Medlem fra Foreningens Stiftelse. Død 22. Maj 1934.

Forretningen ophævet.

Randers:

Bundtmager August Wenske.

Etableret 6. Jan. 1882.

Død 18. Febr. 1935.

Forretningen overtaget af Frk. M. Jensen 1. Marts 1935.

Ribe:

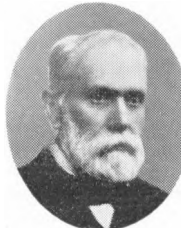
Bundtmager J. Andersen.

Etableret 1850.

Medlem fra Foreningens Stiftelse.

Forretningen ophævet 1900. Død 1906.

Ribe:

Bundtmager Johan Ferdinand Albert Eisenberg.

Etableret 1850.

Medlem fra Foreningens Stiftelse.

Forretningen ophævet 1897. Død 17. Maj 1897.

Ringkøbing:

Hattemager Niels Chr. Bech.
Overtog Faderens Hattemager Chr. Nielsen Bechs
Forretning 22. Marts 1878.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Død 23. Maj 1916.

Ringkøbing:

Bundtmager Niels Søjberg.
Etableret 1871.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Forretningen ophævet. Død 22. Oktober 1910.

Roskilde:

Bundtmager Otto P. Nielsen.
Etableret 1. Januar 1933.
Medlem 28. Juli 1933.

Silkeborg:

Hattemager G. Moss.
Etableret 8. Maj 1880.
Medlem 1. Aug. 1904. Død 26. Marts 1918.

Silkeborg:

Bundtmager Harald Nielsen.
Etableret 27. Juli 1912.
Medlem fra 1913.

Skanderborg:

Bundtmager E. Hansen.

Etableret 1895.

Medlem 1. Aug. 1903. Udmeldt 1. Aug. 1913.

Forretningen ophævet 1914. Død 1935.

Skanderborg:

Hattemager H. Hansen.

Etableret 2. April 1877.

Død 6. Oktober 1916.

Forretningen overtaget af Bundtmager Viggo Hansen
8. Maj 1917.

Skanderborg:

Bundtmager Viggo Hansen.

Overtog Hattemager H. Hansens Forretning 8. Maj 1917.

Medlem 13. Aug. 1934.

Skern:

Bundtmager Chr. Mikkelsen.

Etableret 1. Juli 1909.

Forretningen overtaget efter Bundtmager P. Korsgaard,
grundlagt 1900.

Udmeldt.

Skive:

Bundtmager Peter Christensen.

Etableret 1. April 1905.

Medlem 7. Aug. 1905.

Medlem af Bestyrelsen Sekretær 4. Aug. 1913 til
2. Aug. 1920.

Skive:

Bundtmager Waldemar Jespersen.
Etableret 3. Aug. 1933.
Medlem fra 10. Aug. 1933.

Skive:

Bundtmager William Thimm.
Medlem fra Foreningens Stiftelse
Medlem af Bestyrelsen 7. Aug. 1899 til 12. Aug. 1901.
Revisor 4. Aug. 1913 til 6. Aug. 1917.
Død August 1917.
Forretn. fortsattes af Frk. Laura Laursen til 1. Decbr. 1924.

Slagelse:

Bundtmager Marius Mørch.
Grundlagt 1847.
Overtog Bundtmager F. Hansens Forretning 1875.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Død 6. Juli 1927.
Forretningen overtaget af Sønnen, Bundtm. Kaj Mørch.

Slagelse:

Bundtmager Kaj Mørch.
Indtraadte i Faderens Bundtmager Marius Mørchs
Forretning 1. Jan. 1922 til 1. Jan. 1924.
Overtog Forretningen 1. Jan. 1924.
Medlem fra 1. Januar 1922.

Stege:

Hattmager Vilhelm Jensen.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Medlem af Bestyrelsen 15. Febr. 1886—12. Aug. 1889.
Forretningen ophævet. Død.

Stege:

Bundtmager Valdemar Meisner.

Etableret 1877.

Medlem fra Foreningens Stiftelse.

Forretningen ophævet 1912. Død 10. Juli 1923.

Svendborg:

Hattfabrikant H. Lange.

Etableret 1876.

Revisor fra 15. Aug. 1887—19. Aug. 1891.

Medlem af Bestyrelsen fra 19. Aug. 1891—7. Aug. 1899.

Medlem fra Foreningens Stiftelse. Død 2. Maj 1921.

Svendborg:

Bundtmager C. Maack.

Etableret 1. Maj 1895.

Forretningen overtaget af Bundtmager Olaf Rasmussen

15. September 1930.

Svendborg:

Hattemager Emil Petersen.

Etableret 6. April 1886.

Forretningen overtaget af Sønnen Bundtmager Ring

Petersen 1. Februar 1932.

Død 16. April 1935.

Svendborg:

Bundtmager E. Ring Petersen.

Overtog Faderens Hattemager Emil Petersens

Forretning 1. Februar 1932.

Svendborg:

Bundtmager Olaf Rasmussen.
Overtog Bundtmager C. Maacks Forretning
15. September 1930.
Medlem 1. Aug. 1931.

Svendborg:

Bundtmager Hannibal Tanggaard.
Etableret 1883.
Revisor fra 12. Aug. 1902—7. Aug. 1905.
Medlem af Bestyrelsen (Kasserer) 7. Aug. 1905—4. Aug. 1913.
Medlem fra Foreningens Stiftelse. Død 1913.

Sønderborg:

Bundtmager Frederik Hintze.
Etableret 1. Oktober 1892.
Medlem 29. Jan. 1919—24. Juni 1935.
Forretningen overtaget af Sønnen Fr. Hintze jun.

Thisted:

Bundtmager N. Gerlach.
Etableret 1868.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Forretningen ophævet. Død 3. Decbr. 1893.

Thisted:

Bundtmager Jacob Hyllested.
Etableret 21. April 1892.
Medlem af Bestyrelsen 7. Aug. 1911—5. Aug. 1912.
Død 1912.

Thisted:

Bundtmager Niels Søndergaard.
Grundlagt 22. Juli 1879 af Bundtmager Theilgaard.
Overtaget 1. Decbr. 1896.
Medlem 30. Septbr. 1935.
Død 23. Decbr. 1932.
Forretningen fortsættes af Fru Søndergaard.

Thisted:

Bundtmager Henry Søndergaard.
Medindehaver af Firmaet Niels Søndergaard.
Medlem 8. August 1935.

Varde:

Bundtmager Emil August Achilles.
Etableret 17. April 1882.
Medlem 5. August 1918. Død 29. Oktbr. 1935.
Forretningen ophævet.

Varde:

Bundtmager Adolf S. Nissen.
Etableret 24. September 1875.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Revisor 2. Aug. 1915 til 5. Aug. 1918.
Medl. af Bestyrelsen, Kasserer 2. Aug. 1920,
Næstfmd. 8. Aug. 1921—13. Aug. 1928. Død 22. Maj 1933.
Forretningen ophævet.

Varde:

Hattemager N. N. Rathje.
Overtog Forretningen efter Faderen Hattemager Rathje
1870.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Død 13. Novbr. 1925.
Forretningen ophævet.

Varde:

Bundtmager Frantz Carl Ruffert.
Etableret 1836.
Medlem fra Foreningens Stiftelse. Død 1900.
Forretningen ophævet.

Vejle:

Bundtmager W. Jacobsen.
Overtog Bundtmager A. Hansens Forretning 1. April 1893.
Forretningen ophævet 1927.
Udmeldt 1920.

Vejle:

Bundtmager J. Jørgensen.
Etableret 19. Oktober 1889.
Forretningen overtaget af Sønnen Bundtmager
Lund Jørgensen 1. April 1922.

Vejle:

Bundtmager Vilhelm Lund Jørgensen.
Overtog Faderens Bundtmager J. Jørgensens Forretning
1. April 1922.
Medlem 28. Juni 1925.

Vejle:

Bundtmager Casmir Hein.
Etableret 1880.
Solgte Forretningen 1923 til Bundtmager Adolf Petersen.
Forretningen ophævet 1927. Død 7. Novbr. 1929.

Vejle:

Bundtmager L. E. Holm.
Etableret 1851.
Forretningen ophævet 1890. Død 20. Juli 1891.

Vejle:

Hattemager R. Nielsen.
Overtog Hattemager Krügers Forretning i Odense 1873,
flyttede 1891 til Nørregade 23, Vejle.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Forretningen ophævet 1894. Død 21. Jan. 1933.

Vejle:

Bundtmager Thomas Ulf.
Etableret 30. April 1904.
Medlem 21. Maj 1905.

Viborg:

Bundtmager Martin Abildgaard.
Etableret 14. September 1880.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Forretningen ophævet 18. Marts 1927.

Viborg:

Bundtmager Jens Fusager.
Etableret 7. Maj 1903.
Medlem af Bestyrelsen.
Kasserer 3. August 1925.
Medlem 1912.

Viborg:

Bundtmager Max Reiter.
Overtog Bundtmager Sørensens Forretn. 10. Septbr. 1882.
Medlem fra Foreningens Stiftelse.
Forretningen ophævet.
Død 1935.

Vordingborg:

Bundtmager Henry Poulsen.
Etableret Marts 1926.
Medlem 15. Aug. 1927. Død 8. Septbr. 1931.
Forretningen fortsættes af Enkefru Poulsen.

HATTEMAGERHUSET

I »DEN GAMLE BY«

Ligesom lidt genert, dukkende sig for sin selvbevidste Genbo, det knejsende Aalborgs Pakhus, ligger *Hattemagerens Hus* for Enden af Algade, Hovedgaden i »Den gamle By«. Egentlig klæder de to Kontraster hinanden og understreger hinandens Særpræg. Aalborghusets massive Klump faar ligesom mere Tyngde over sin Rejsning, og den nænsomme provinsielle Hygge, der er over det lave Hattemagerhus, føles endnu mere udpræget.

Som allerede meddelt i vor Aarvog 1928—29, stammer Huset fra Kalundborg, hvor det 1928 var blevet solgt til Nedrivning, men efter Nationalmuseets Henstilling blev nedtaget for at blive genopstillet i »Den gamle By«.

Huset var i høj Grad medtaget af Ælde, og forskellige Tidsaldres Indgreb og Ændringer havde sat deres Præg paa det — et Præg, som i mange Maader var interessant og værdifuldt, og som ikke havde formaet at udslette det karakteristiske og særprægede i Husets oprindelige Byggemaade.

Af det møre og omdannede Tømmer lykkedes det Architect Mogens Clemmensen at fastslaa Husets gamle Afbindingsmaade, og en nænsom Rekonstruktion af de helt ødelagte eller manglende Bygningsdele gav et udmærket og værdifuldt Resultat, saa det gamle Hus nu staar som en ejendommelig Repræsentant for Byggeskik i Nordvestsjælland, og eet Led mere er lænket til den Kæde af gamle danske Bygningstyper, som »Den gamle By« søger at gøre saa fuldstændig som mulig.

Ved elskværdig Bistand fra Landsarkivet for Sjælland lykkedes det at føre Husets Ejerliste tilbage til 1712, da Raadmand Hans Pedersen sælger Ejendommen til Lennert Nielsen Birch, der Aaret

efter afhænder den til Grovsmed Jens Andersen, som allerede i det følgende Aar giver Grovsmed Niels Adriansen Skøde paa Huset.

Det er sikkert Raadmand Hans Pedersens Stuehus, om end i en noget forandret Skikkelse, der nu er rejst i »Den gamle By«. Det beskrives som liggende i »Corildgaden« imellem St. Jens Fugledes Vaaning paa den ene Side og Jens Sørensen Sadelmærgers Hus paa den anden Side. Hvor mange Fag Huset var langt, fremgaar ikke af Købekontrakten af 1712, men i Brandtaksationen af 1736, da Niels Adriansen endnu er Ejer af Huset, faar det følgende Beskrivelse:

»Een Længde Stue-Værelse og Smidde-Hus til Gaden af Eeg og Fuuru samt Muur Taufle-Værk, 9 Fag med Port-Rum, og Kielder under, et Lofft høy, teigelhængt, og i ringe beboelig Stand«.

Om Husets Anvendelse som Smedje fortæller dets gamle Tagværk den Dag i Dag. Allerede før Ejerlisten forelaa, maatte man gætte paa en Smed blandt Husets tidligere Beboere, naar man betragtede de tilrøgede Bjælker og Spær.

Det var gaaet tilbage for det tidligere Raadmandshus, hvis ene Halvdel antagelig var optaget af Smedjen, hvori der øvedes et Haandværk, som aldrig tog lempeligt paa de Bygninger, i hvilke det havde til Huse. Ikke saa underligt, at Huset befandt sig »i ringe beboelig Stand«.

Brandtaksationen omtaler endvidere en Sidelænge og en Tværlænge i Gaarden samt en Sidelænge i Baggaarden, og sammenholder man Taksationen med Købekontrakten af 1712, fremgaar det klart, at de samme Bygninger stod paa Grunden i Hans Pedersens Tid, saa denne med Rette betegner Ejendommen som »min iboende Eiendoms Gaard«.

Da det faste Inventar, som medfølger ved Salget til Lennert Nielsen, baade er af bygningshistorisk og haandværkshistorisk Interesse skal et Uddrag gengives her:

» — og forbliver under dette Kiøb dend indrettede Malt-Kiølle med tilhørende Treflager, item dend derunder staaende Jern-Kachelovn, saa og i dend øverste Stue staaende Jern-Vindofven med 4re Messing-Fødder under og 12 Messing-Knapper paa Kanterne og firekantede steenmurede Røer, end og Panelit i samme Stue og det udhuchede lidet nyt Eege-Vraaskab udi Kraagen, fremdehlis udi Brøgerset 1 Brøgerkar med 3de Jernbaand, 1 mindre ditto med Trebaand, 1 Raaste-Kar af Eeg og Fyr, 1

ditto Meske Kar, 1 Før-Kar og een indmuret Kaaber Brøgger-Kiedel, udi Støbhuuset et Støbe-Kar med Jern-Giorder om, udi Nye-Stuen den der staaende Vindofven med Jern Røer, Dør og Tud, udi Senge-Kammeret en liden Kachelovn med tilhørende Tud, iligemaade Vand-Truerne ved Brønden og der tilligende Vand-Render til Brøgerset og Støbkaret, udi Kielderen hvis Øl-Lad og Giertrug der nu findes, og alt andet nagel-fast, disligeste alt hvis med Schuffer, Lader og Hylder som udi dend indrettede Kramboe findes, og ey videre.

Ser vi paa Raadmandens Stuer, har de efter Tidens Forhold været velforsynede med Kakkellovne. Vindovnen i øverste Stue synes at have været et helt Pragtstykke. Stuen har antagelig været Dagligstue, og selv om det omtalte Panel næppe har gaaet Stuen rundt, har det i hvert Fald klædt Væggen langs den faste Vinduesbænk og Husbondens Sæde for Enden af Bordet. Det udskaarne Vraaskab som havde sin Plads paa Bænken i Hjørnet mellem Vinduesvæggen og »Mandens Plads«, har heller ikke manglet. Der omtales endvidere Nye-Stuen og Sengekammeret, og naar dertil kommer Kramboden, er det klart, at Sidefløjen har været inddraget i Beboelsen, hvilket ogsaa fremgaar af Brandtaksationen fra 1736.

Af det øvrige faste Inventar fremgaar det, at Raadmanden var Brygger, og Kramboden forudsætter, at han ogsaa har været Handelsmand. Alt tyder paa, at Hans Pedersen, har været en velstillet Mand, men af Ydre har hans Stuehus været ret beskedent.

Under de 3 Fag af Huset var der en stensat Kælder af raa Kamp. Den stod velbevaret, da Huset blev nedtaget, men Terrænforholdene i »Den gamle By« gjorde, at den maatte udelades, da Huset blev genopstillet. Sökkelen var ligeledes sat af raa Kampesten og udmuret foroven med Brokker af Munkesten.

Tømmerets Afbinding havde en ret enkel og primitiv Karakter. Mellem Stolperne, der forneden var tappede i Fodremmen og foroven med gennemstukken Tap gik gennem Tagremmen op i Spærfoden, var der intet lodret Fyldetømmer. Fagene var delt i en Over- og Undervæg ved et gennemløbende Sidebaand, der var bladet paa Stolperne uden Fremspring. Bjælkerne havde gennemstukne Hoveder, fornaglede paa Stolpernes Udsider, og understøttedes af korte Skraabaand, bladet med »Svalehale« paa Siden af Bjælke og Stolpe.

Sidebaandet er et typisk Træk ved Bøndergaardene i det nord-

vestlige Sjælland*), men har, som det viser sig, ogsaa været anvendt i Byerne. Anvendt paa samme Maade, men i andet Stokværk, fandtes det paa Aarhus Mølles Stuehus, der var bygget 1581**), saa Sidebaandet er af gammel Dato i dansk Bindingsværk og har antagelig været anvendt længe, før de i Stolperne indtappede Løsholter kom i Brug.

De højtsiddende Sidebaand gav kun Plads for ret lave Vinduer, saa Lyset har været sparsomt i de smaa Stuer. For at give Plads for højere Vinduer har man derfor i en senere Tid oversavet Sidebaandene og indsat lavere siddende Løsholter. At dømme efter Vinduesposternes Profil er denne Forandring sket i de sidste Aar af 1700-Tallet. Fra samme Tid stammer Forsidens pyntelige Indfatninger om Porten og Vinduerne. Porten har kannelerede Pilastre, som bærer det flade Bueslag, hvis Svikler er udfyldt af et Rudemønster i Fladsnit. Vinduesindfatningen er ligeledes kanneleret med Bosser paa de øverste Hjørner, medens Indfatningen forneden løber af paa en kraftig Plinth, der hviler paa den fremspringende Sokkel. Indfatningen danner tillige Rammen, hvori Vinduesskodderne glider op og ned. Denne Form for Skydeskodder, som bevæger sig vertikalt, har næppe været almindelig i Danmark, og disse er, saa vidt vides, de sidste af Typen, der er bevarede. Selve Skodderne er fornyede i en senere Tid. Ved den her omtalte Modernisering af Forsiden blev dens gennemstukne Bjælkehoveder afsavede og en profileret Trægesimal, opsat under Tagfremspringet.

Medens Tiden omkring Aar 1800 fuldstændig præger Façaden, har Bagsiden, hvor den oprindelige Afbinding er bevaret, et næsten landligt Præg.

Trods de Besværligheder, det har voldet at samle og konservere dets gamle Tømmer, er Huset en værdifuld Forøgelse af »Den gamle By«, og forhaabentlig vil det i Løbet af de nærmeste Aar blive sammenbygget med et tilkommende Hus, hvilket i høj Grad vil gavne og understrege Husets hele Karakter, da det al sin Tid har ligget indbygget i en samlet Husrække.

* * *

Som det ses af ovenstaaende Ejerliste, var Huset gennem et Aarhundrede beboet af Haandværkere, indtil det i Begyndelsen af 1800-Tallet blev solgt til Værtshusholder Niels Hansen. Fra

*) Zangenberg: »Danske Bøndergaardene«, S. 72.

**) »Den gamle By«s Aarbog 1928—29. S. 28.

den Tid og indtil 1928 var det Gæstgiveri og Spisehus, hvor Smaaborgere og Landboere mødtes og hyggede sig i de lave Stuer.

Skønt intet er levnet af den oprindelige Rumfordeling, der naturligvis havde gennemgaaet adskillige Ændringer gennem Tiderne, vil den Besøgende sikkert finde, at meget af den gamle Stemning uskadt lever videre. Det var, som lod den sig slet ikke forstyrre trods Husets Flytning og Genopstilling, saa de, der arbejdede med Indretningen af det gamle Hattemageri, kunde ikke undgaa at føle, hvor mærkværdigt denne Stemning hjalp dem og vejledede dem i deres Arbejde.

Det indsamlede Inventar og Værktøj var i sig selv bestemmende for Værkstedets Tidspræg. Det maatte blive Tiden fra ca. 1830 til op mod 1870, inden Maskinerne fortrængte det gamle Haandværk, forandrede Værkstedets hele Karakter og sprængte den gamle Rumfordeling, som gennem Aarhundreder havde været den samme.

Ikke alene indadtil, men ogsaa udadtil brød det gamle sammen. Laugsvæsenet kæmpede i disse Aar sin sidste, haabløse Kamp for Privilegierne, som de kongelige Forordninger Gang paa Gang havde beskaaret. Forordningen af 21. Marts 1800 var for Laugene et Grundskud, og Loven om Næringsfrihed af 29. Decbr. 1857 betød deres Udslettelse.

Her skal man ikke komme nærmere ind paa Laugshistorien, og hvad angaar Enkeltheder og Ceremonier vedrørende Hattemagerlauget, da er disse allerede temmelig udførlig beskrevet andetsteds*), men gennemgaaer man Hattemager-Laugsprotokoller fra første Halvdel af 1800-Tallet, da giver de et ejendommeligt Billede af den Opløsningstilstand, hvori Laugsvæsenet og dermed hele det gamle Haandværk befandt sig. Konkurrencen udenfra bliver følelig, og den Beskyttelse, som Forordningen af 21. Marts 1800 gav de uden for Lauget staaende Frimestre, der nu havde Lov til at holde Dreng og »Haandlangere«, undlod ikke at gøre sin Virkning.

Og mærkeligt nok kom den nye Hattemode, den høje, cylindformede Hat, til yderligere at tynde den hældende Vogn. Moden, der opstod i Frankrig ca. 1797, blev for Hattemager-laugene Aarsag til megen Bitterhed og et Utal af Rivninger mellem Laugene og Øvrighederne. Det viste sig nemlig snart,

*) Danske Hatter- og Buntmageres Organisationshistorie, Kbh. 1926.

at denne Hattefaçon lod sig fremstille uden Underlag af Filt. Allerede 1803 tog Englænderen John Wilcox, som havde nedsat sig i Bordeaux, Patent paa Silkehatte, hvor Underlaget (eller »Galletten«, som den kaldes i Fagsproget) bestod af flere Lag stivet, sammenlimet Lærred, som derefter blev overtrukket med Silkeplyds*), en Fremgangsmaade, som den Dag i Dag anvendes ved Silkehattefabrikationen. Op imod 1820 var Metoden almindelig anvendt og fik trods Laugsmestrenes Protester snart udøvere i Danmark: »Silkehattemagere«, som de altid demonstrativt benævnes i Laugsbøgerne i Modsætning til de »ærlige Filt-hattemagere«. Selv kaldte de sig »Hattefabricateurer«.

Saalænge Fabricateurerne holdt sig til at lave Galletten af stivet Lærred eller, for de billigste Hattes Vedkommende, af Pap (hvilket yderligere skaffede dem Tilnavnet »Bogbindere«) gav Domstolene dem Ret til at udøve deres Virksomhed, og Laugets gentagne Protester nyttede intet, men da Silkehatten holdt sig længere og var mindre sart i Brug, naar den lavedes paa Filtgallet, forsøgte Silkehattemagerne selv at faa fremstillet Filtunderlag ved, først i Smug, men senere ganske aabenlyst, at holde Svende. Nu fornyedes Laugets Protester, og de fik en næsten udfordrende Tone. Selv Kongen fik en flere Foliosider lang Skrivelse, hvilket synes at have hjulpet de betrængte Mestre, da Kancelliet i en Skrivelse af 4. Juni 1833 fastslaar, »at Hattes Forfærdigelse af Kastor, Filt og Uld udelukkende henhører under Hattemagerlaugets Næringsbrug, og det samme maa gjælde om det Underlag af deslige Substants, som maatte bruges til Silkefloshatte, saa at de, der ere forsynede med særligt Privilegium for Silkehatte eller deslige Hattes Fabrikation, dog derfor ikke ere berettigede til selv at forfærdige det dertil fornødne Underlag af Filt«. Statens Indgriben synes dog ikke at have nyttet stort, og i København synes Magistraten at vende det døve Øre til, men tvinges dog gentagne Gange til at lade Politiet beslaglægge hos Silkehattemagerne de Hatte, der var lavede paa Filtgallet, og forsegle Fyrstederne under Valke- og Farvekedel. Der gøres nu Forsøg paa at indføre de færdige Hatte fra Frankrig og England, men en Højesteretsdom af 25. Juni 1842 fastslaar, at »Silkehattemagere« ikke maa sælge udenlandske Hatte, til hvis Fremstilling Filt er benyttet. Trods Dommen faar den forhenværende Hosekræmmer H. P. Lorentzen alligevel i 1846 Can-

*) Bernh. Olsen: Om den høje Hat. Ill. Td. 1897, Nr. 20.

celliets og Magistratens Tilladelse »til at forhandle et Parti franske Silkehatte, som, indforskrevne i forrige Efteraar, henligge uindklarerede paa Kjøbenhavns Toldbod —«.

Den gamle Lovgivning havde undergravet sig selv, og man forstaa Oldermændens vemodige Ord til Magistraten i 1844: »Hvorlidet Hattemagermestrenes Antal og deres medarbeidende Svende staa i Forhold til Folkeformerelsen, vil skjønnes af en Sammenligning. Saaledes talte Lauget i 1793 12 Mestre med 54 Svende og Lærlinge, i 1803 21 med 92, 1813 24 med 73, 1823 20 med 102 og 1833 20 med 73, medens det i 1841 kun talte 18 og nu 17 Mestre med 59 Svende og Lærlinge; men 1793 saalidet som indtil de senere Aar eksisterede neppe Frimestre, ingen Silkehattemagere, ei heller indførtes nogen Slags fremmede Hatte«.

Det gamle familiære Forhold mellem Mestre og Svende begynder at tabe sig, og samtidig forøges Vanskelighederne med Hensyn til at opnaa Anerkendelse af Mesterstykke og dermed Adgang til Optagelse i Lauget. De gamle Mestre mente at kunne gavne Lauget ved at dæmme op for Tilgangen af nye Laugsmestre, hvorved de kun opnaaede yderligere at forøge Antallet af Frimestre og Fabricateurer.

Mesterstykket, der i de første Aartier af 1800-Tallet bestod i Fremstillingen af 3 trekantede Hatte (1 af Bæverhaar, 1 af dansk og 1 af polsk Uld), var i sin Udformning ganske forældet, og Svendene beklagede sig derover. De trekantede Hatte var vanskelige at afsætte, og Prøven fordyredes gennem Brugen af Bæverhaar. Mestrene insisterede paa, at Bæverhaarshattene maatte bibeholdes, men invilligede forøvrigt i, at Mesterstykket kom til at bestaa af »en trekantet Hat af brugelig Façon af Harehaar, betrukken med Bæver eller Kastor, farvet, stivet og strøget og en rund Hat, Underlaget af Kaninhaar, betrukken Kastor eller Bæver, forarbejdet som Floschat og graae, ligeledes stivet og strøget«. Magistraten gav Svendene Medhold, hvad de dyre Bæverhaar angik, og ved Plakat af 27. Januar 1845 blev Mesterprøven bestemt til 1 trekantet og 1 rund Hat af Harehaar.

Prøven blev derved meget forenklet, men det synes tillige, som om Skuemestrenes Kritik blev skærpet ved den mødte Modstand.

Da Hattemagersvend I. P. Egelund den 10. Maj 1843 faar sin Prøve kasseret, fremføres følgende skarpe Indvendinger:

»A. den trekantede Hat

1. besidder ikke den fornødne Udarbejdning, Glands, Fiinhed eller Akuratesse,
2. Snittet er ujævnt, takket og mangler Haar,
3. Stivningen er ujævn og har bløde Steder,
4. Façoneringen er skjæv, det ene Hjørne $\frac{1}{4}$ Tomme længere end det andet.

B. den runde Hat.

1. for svær og klodset.
2. Flodsen er ikke tilstrækkelig udarbejdet, men fælder,
3. Skyggen er tildels $\frac{1}{4}$ og tildels $\frac{1}{2}$ Tomme for stor«.

Øvrigheden søgte af og til at mægle mellem Svendene og deres strenge Dommere, men sjældent med videre Held.

Gaar der end gennem Laugsprotokollerne fra disse sidste Aar et lidt bittert og træt Drag, der kunde tydes som en Følelse af, at det gamle havde overlevet sig selv og var ved at blive sat uden for Tiden, saa er det dog, som om det skrevne Ord ikke helt dækker Virkeligheden, og gennemblader vi som en lille Modvægt Hattemagersvend Fritz Kühls Vandrebog fra 1838, saa viser det sig, at den danske Haandværker stadig ejede sit gode, sejge Humør, der hjalp ham gennem alle Strabadser, gennem Sygdom, Sult og Kulde, som han maatte døje paa sin lange Vandring fra Sct. Petersborg gennem Tyskland og hjem. Fritz er ingen god Fortæller og opgiver da ogsaa snart at berette nærmere om sine Omgivelser og nøjes med korte Bemærkninger om de mange Byer, Rejsen gaar igennem. Kun hvor han opholder sig i længere Tid og Forholdene synes at passe ham, fylder hans Beretning et Par Sider, saaledes som Potsdam, »hvor jeg fik Arbejde hos Lange, en nye Begynder. Her lærte jeg at gjøre Skoe, og mange andre nye Arbejder kom for. Postdam er en Levhaftig Bye 4 Mile fra Berlin, hvorfra der gaar en Dampvogn hver Dag, her boer Kongen, og har et smukt Slot i Byen og et Sommerpalaie som hedder Sentsosie de Kongelige Prinse har ogsaa hver sit Palaie her uden for Byen, formidelst den ligger nær ved Berlin kommer der flere Mennesker her derfra og foraarsager megen Levhaftighed, her har jeg den 2. Julehelligdag i Elisium forskaffet mig en Kjæreste, som jeg overalt i Enhver Bye havde, men hende har jeg behaaldt saa længe jeg var der, det var en meget aardentlig Pige, derfra reiste jeg den 23de April 1841 — «.

Ogsaa nye Arbejdsmetoder beskrives, nye Recepter paa Farv-

ning og Bejdsning optegnes omhyggeligt, og ind imellem Fritz's knudrede og næsten ulæselige Blyantsskrift har Kammerater — vandrende Svende som han selv — nedskrevet gode Leveregler og Ønsker.

Den 27. Maj 1843 afsluttes Vandrebogen i Hamborg og Fritz Köhl er da antagelig paa Hjemturen efter at have været paa Valsen i fire og et halvt Aar.

Lidt svært maa det sikkert have været for den hjemvendende Svend at tilpasse sig efter de gamle Forhold og det ensformige Liv, som da begyndte; men trods alt var Vandreaarene for Datis dens Haandværker hans Livs store Oplevelse, og som Samtalen emne var de en udtømmelig Kilde Livet igennem.

* * *

Som Arbejde betragtet, var det gamle Hattemageri slidsomt og usundt; men Hattemageren satte sit Fag højt og talte om »Hattemagerkunst« med samme Selvfølgelighed som den, hvor med Bogtrykkeren omtalte sit Fag som »Bogtrykkerkunst«.

Om Hverdagen stod han ofte ved Valkebænken, nøgen til Bæltestedet, men naar Fyraften eller Søndag kom, og Mester gik Tur, undlod han aldrig at bære sin høje Hat, der afstrøget og nypudset forlenede baade ham og Faget med en vis Værdighed.

Over sin Dør anbragte han som Skilt *den høje Hat*. Drevet i Kobber og ægte forgyldt ragede den frem i Gaden og tiltrak sig Opmærksomheden, saa det lille Skilt med »Hare- og Kanin-skind købes«, der ogsaa var anbragt paa Huset, let blev overset. Og det var dog disse Skind, der leverede den væsentligste Del af det Raamateriale, hvorpaa Hattemageren byggede hele sin Virksomhed: Haarene, hvoraf Filtet lavedes, »hint mærkelige Stof, som hverken var Spind, Vævning eller Fletning, men som alligevel dannede en Helhed, til hvis Udformning hverken Naal eller Traad anvendtes«.

I en Virksomhed af Størrelse som Hattemageriet i »Den gamle By«, hvor Mester, et Par Svende og een eller to Drengene udgjorde Arbejdskraften, blev der aarligt brugt 800—1000 Skind, som efter at være vindtørrede blev bragt til *Haarskærieriet*, der i de gamle Værksteder havde Rum fælles med *Filteriet* eller »*Filtseriet*« som de gamle »beregste« Hattemagere kaldte det. Her stod ved Indervæggen Bejdsebordet og modsat, ved Vinduesvæggen, det lange Filsebord, hvis ene Halvdel som Regel optoges af Haar-

skæringen. For Enden af Rummet, helst ved et Vindue, havde *Fakbordet* sin Plads.

Skindenes første Behandling bestod i en grundig Rensning med en Karte og en paafølgende Bankning med et Spanskrør, saa alt løskradset Støv og Fnug blev fjernet; derefter kom de paa Bejdsebordet, hvor hver enkelt Skind blev omhyggeligt overstrøget med en Bejdse, bestaaende af »1 Pund Skedevand, 8 Lod Qviksølv, hvortil kommer 7 Dele reent flydende Vand eller Regnvand«. Behandlingen var af den største Vigtighed for Filtningen og den senere Valkning. Haarene blødgjordes, og Indfiltringen foregik lettere. Efter et Par Dages Tørring var Skindene tjenlige til Skæring, og efter endnu en Omgang med Karten og Spanskrøret gik Haarskæreren i Gang med sit Arbejde. Skindet blev lagt paa Skærebrædtet og skaaret fra Halen og opefter mod Haarene. Forinden var de lange Dækhaar fjernede med *Studssaksen*. En 6–8 Tommer bred Metalplade blev ført hen over Skindet foran Kniven og lod kun Haarroden være synlig. Den spatelformede Kniv førtes da frem og tilbage langs Pladens Rand og afskar Haarene saa tæt, at Skindet virkede, som var det skrabet. Først skar man Ryghaarene, der var de tætteste og blødeste, derefter Sidehaarene og endelig Bughaarene. De Rester, der ikke kunde skæres med Kniven, blev samlet i Bunke og senere afklippet med Saks.

Haarskæringen var i mange Værksteder et specielt Arbejde, hvis Udøver opnaaede en forbavsende Færdighed i Brugen af Kniven, der hurtigt arbejdede sig hen over Skindet uden nogensinde at gennemskære det. Men Arbejdet prægede ogsaa sin Mand paa anden Maade: Støvet, som Rensningen og Opbankningen af Skindene foraarsagede, spolerede hans Lunger, og Haarskæreren mindes som en trangbrystet Mand, der harkende og hostende stod bøjet over sit ensformige Arbejde.

Saa fulgte *Blanding* af de tre forskellige Haarsorter, og som oftest blev den foretaget af Mester selv. Til de langluvede Hatte, »Floshattene«, brugte man kun Ryghaar, medens de mere almindelige Hatte maatte nøjes med Side- og Bughaar, iblandet et større eller mindre Kvantum Ryghaar. Til alle billige Hatte brugte man Faareuld, ofte alene eller tilsat lidt Haar. Blandingens sine Finesser og Hemmeligheder, som Mester helst holdt for sig selv.

De forskellige Blandinger blev nu fakket hver for sig paa *Fakbordet* — et Tremmebord, hvis Tremmer var let fjedrende, og hvis fine Sprækker virkede som en Sigte for Støvet. Over

Bordet hang den 5—7 Fod lange *Fakbue*, der i næsten alle Enkeltheder mindede om en Violinbue i forstørret Maalestok, men kun forsynet med een grov Tarmstreng.

Anvendelsen af *Fakbuen* er ældgammel. Baade Uldslagere og Filtmagere brugte den, og som Apostlen Jacob den Yngres Attribut kendes den herhjemme fra flere middelalderlige Altertavler*). Buens

Fakning.

Fot. A. Hammerschmidt

Ophængning bestod af et Tov, i hvis øverste Ende der var splejdet en Krog, som blev kastet over en under Loftet anbragt rund Jernstang, saaledes at Krogen kunde glide frem og tilbage over Stangen. Den nederste Ende af Tovet blev slaet om *Fakbuen* med et Stik, saa Buens Højde i Forhold til Bordet let lod sig tilpasse. Svenden førte saa med venstre Haand Buen ind i Haarmassen, og med højre Haand satte han Strengen i Bevægelse ved at anslaa den med *Fakholtet*, en kort Træstav med en rund Knop i hver Ende. Strengens hurtige Svingninger bevirkede, at Haarene blev kastet mellem hverandre med en saadan Intensitet, at Bunkens Omfang mangedobledes, og Massen blev luftig og let, næsten mindende om Skum. Naar Bunken var tilstrækkelig gennemar-

*) Bl. a. Torstedtavlen i »Den gamle By«s kirkelige Afdeling.

bejdet, udvejedes den i mindre Portioner, afpassede efter de vor-
dende Hattes Størrelse og Sværhed. Hver enkelt Portion fik atter
en Omgang med Fakbuen, og *Fakkeren* viste da sin Færdighed
ved med Buen alene at sprede Haarene i et jævnt Lag af ca.
1½ Tommes Tykkelse og forme det saakaldte »Fak« eller »Blad«,
hvis Kontur nærmere dannede en Halvcirkel.

Filtningen tog nu sin Begyndelse. Fakket stænkedes med Vand
og blev varsomt trykket tættere og tættere sammen med et Vidje-
sold, indtil det fik saa megen Sammenhæng, at det kunde flyttes
over paa *Filsebordet*. Her blev efterhaanden 3—4 Fak anbragt
oven paa hverandre, dog adskilte ved limet Papir, og hele Bunken
blev rullet ind i et Stykke fugtigt Hessian, hvori ved Rullen og
Trykken de løse Filtstykker blev saa faste, at de kunne taale
Opsætningen.

Denne bestod i, at en Papirskabelon blev lagt imellem to Fak,
hvis tynde Kanter forsigtigt blev lagt ind over hinanden, hvorved
der dannedes en stor, kegleformet Hue, der, hvis den var lavet
med en høj Hat som Maal, var ca. 1½ Alen høj. Filtningen
blev fortsat som før omtalt i fugtigt Hessian, indtil Sammenføj-
ningen var jævnet og Toppens Vægge ganske ensartet. Fandtes
der tynde Steder, udbedredes de ved Paalægning af særlig tyndt
Fak, »Lapfak«, og skulde Randen, som senere kom til at danne
Hatteskyggen, forstærkes, skete dette ved Paalægning af »Randfak«.

Dermed var Filtningen til Ende, og *Filtten*, som Produktet
kaldtes, naar det forlod *Filsebordet*, var færdig til Valkning.

Valkeriet var det største Værkstedrum. I Midten, omkring
Skorstenen, stod Valkekedlen og Farvekedlen. Begge var indmu-
rede og havde som Regel fælles Indfyring. Omkring Valkekedlen,
der var lavet af svært Bly, da *Valkebejdsen*, som var iblandet
Urin, angreb andre Metaller, stod Valkebænkene med deres tykke,
skraatstillede Elmetræsplader, hvis nederste Kant sluttede tæt til
Kedlens Rand, medens Bagkanten støttedes af en tobenet Buk.

Da Vandforbruget var stort i Valkeriet, fandtes ofte i et Hjørne
en stensat Brønd, og Gulvet, som altid flød af Væde, var bro-
lagt med større og mindre Kampesten.

Under Vinduerne stod *Stivebordet*, og rundt om, hvor Pladsen
tillod det, var der anbragt Hylder og Stativer, hvorpaa Hatte-
blokkene kunde stilles og Hattene anbringes til Tørring.

Naar der arbejdedes, laa Emmen tyk og tæt i hele Rummet,
saa de arbejdende næppe kunde skimtes. Gennemtræk maatte der

være, ellers blev Arbejdet uudholdeligt; men alligevel stod Manden ved Valken kun i Skjorte og Benklæder, og om Sommeren lagde han endogsaa Skjorten bort. At Gigten var slem ved de gamle Hattemagere, siger sig selv, og dog paastod de, at det bedste Middel mod den var Arbejdet ved Valken: naar Krop og Lemmer kom i Sved, da lindede det svært i alle Ledemod.

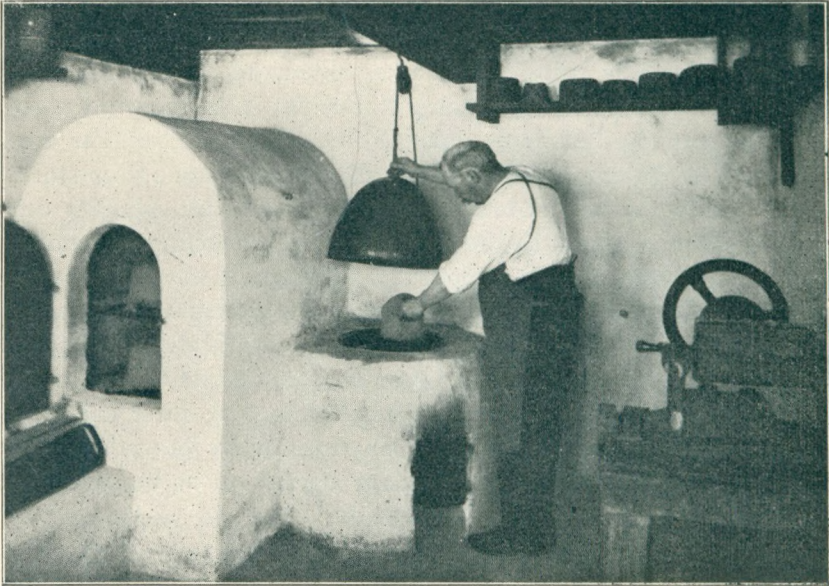
Paa Valkebænken lagdes Filten i *Valkedugen* — et Stykke porøst Hørlærred — og dyppedes derefter i den kogende Valkevædske, der bestod af 8—9 Dele Vand og 1 Del Urin, hvorefter den forsigtigt blev rullet med Valkestokken, til den var krympet saa stærkt, at dens Sammenhæng var sikret. Den blev da taget ud af Dugen og bearbejdet med Valkehandskerne, et Par trekantede Træplader med en let buet, riflet Underflade og saa store, at de kunde dække Haanden. Ved et Baand, der spændte om Haandleddet og en kort Løkke, hvori man stak Pegefingern, holdt man »Handsken« fast ind mod Haandfladen.

Filten dyppedes hyppigt i Kedelen, og eftersom Valkningen skred frem, blev Behandlingen kraftigere og kraftigere. Filten vendtes paa alle Leder, »sloges i Kryds«, som det kaldtes, at ingen Ujævnheder eller Kanter skulde fremkomme, og først naar den var indvalket til en Trediedel af sin oprindelige Størrelse, blev den skyllet op og stillet til Tørring, og fra nu af benævnedes den *Stump*.

Efter Tørringen blev Stumpen »sareret« (scharriert). De udstikkende, grove Haar, der under Valkningen ikke var indgaaet i Filten, blev fjernet med *Sarerekniven* — en flad, buttet Kniv med Æg til begge Sider. Den, der sarerede, sad under Arbejdet paa en lav Stol, og Stumpen blev lagt fast om Knæet, hvis Form netop dannede et passende Underlag for dette Arbejde.

Gennem et kort *Eftervalk* blev Stumpen atter opblødt, og *Anformningen* begyndte, men forinden blev den *kranset* og *brækket ud*. Ved Kransningen blev den næsten spidspuldede Stump lidt efter lidt trykket ned, saa den dannede en Række concentriske Valke, der indefra og udefter blev brækket ud, saa den jævne Flade, der skulde danne Bunden i den høje Hat, fremkom. De mellemste Valke fik Lov at staa, medens den yderste blev *brækket* og dannede den første Ansats til Skyggen. Derefter blev Stumpen trukket ned over den femdelte Træform, hvis femte og midterste Del var kileformet, saaledes, at naar denne fjernedes, kunde de øvrige fire Dele tages ud, uden at

Hattens Form tog Skade. Med Hænderne trykkedes den vaade Filt saa tæt om Formen, som det lod sig gøre; et *Formbaand* blev lagt om forneden, saa Skyggen kunde strækkes flad, og med *Strækkebrædtet* — en lille, kvadratisk Træplade med Æg til alle Sider — blev Vandet presset ud af Filten. Stumpen, der nu var bleven til *Hat*, blev da taget af Formen og paany stillet til Tørring.

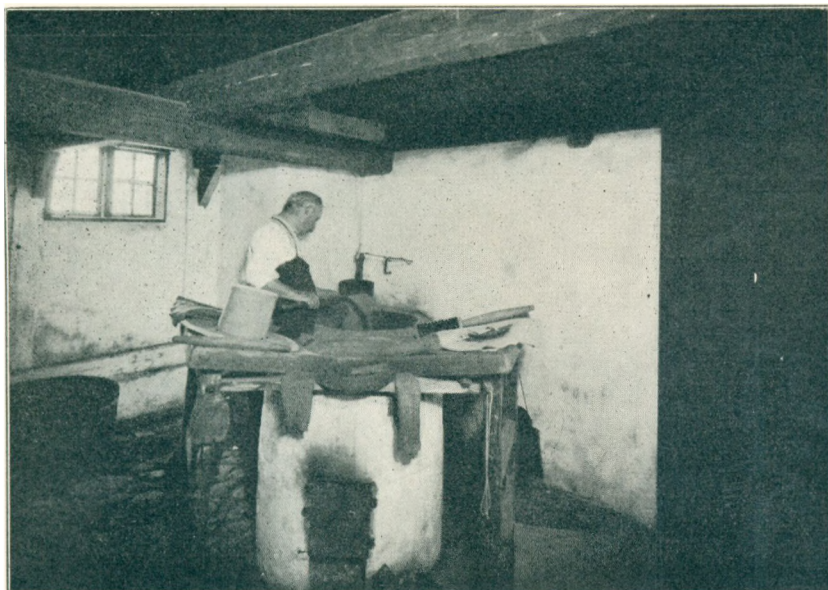

Formning.

Fot. A. Hammerschmidt.

Ved den efterfølgende *Pimpsning* blev Hatten trukket over en Blok og slebet med Pimpsten, til dens Overflade var ganske glat og alle Haarspidser jævned. Saa paafulgte *Stivningen*, en Behandling, som krævede stor Omhu. Hatten fik først et Overtræk med Gummi tragant paa Ydersiden, at ikke Schellakken, den egentlige Stivelse, skulde trække igennem Filten og sætte Pletter paa Ydersiden. Derpaa smurtes Stivelsen i et jævnt Lag over Puldens Inderside, medens Skyggen blev stivet paa Oversiden. Selve Tillavningen af Stivelsen foregik med stor Omhu, og Recepterne var mange. Her gengives et Eksempel fra Fritz Kühls Vandrebog: » $\frac{1}{2}$ Pund Schielak, 4 Lod Sandrak, 4 Lod Ellini, 1 Lod Masstich, 2 Lod Calvonsien og 2 Lod Finedichen Terpentin, $\frac{5}{4}$ Pot af den mittelmæssige Spiritus Wine«.

Naar Stivelsen var indtørret, skulde Hatten *svinges*. Hvor man ikke havde en bestemt Kedel til dette Brug, foregik denne Behandling i Farvededlen, der blev fyldt med kogende Vand, hvori en Del Borax og Potaske var opløst. I Luden udskiltes Spiritusen af Schellakken, og kun den Del, som i krystalliseret Form var optaget i Filten, blev tilbage og gav Hatten Stivhed. Efter en grundig Udskylning i koldt Vand af Hatten, der samtidig blev gennembørstet, var den færdig til Farvning.

Farvning.

Fot. A Hammerschmidt.

Forinden Hatten kom i Farvededlen, blev den bejdset med »Vetril« for at Farven bedre kunde *gribe*. Farvningen var en langvarig og omstændelig Proces, at farve til Sort krævede saaledes 8 Timer. Hattene maatte gentagne Gange *omlægges* i Kedlen og i flere Tilfælde tages op og udsættes for Luftens Indvirkning. Hvor indviklet Farvestoffernes Sammensætning var, ses af en gammel Recept til Sortfarvning: »3 Pund Bloholz, 1 Pund 8 Lod Salzburger Kupferwasser, 16 Lod Englis Kupferwasser, 6 Lod Grünspaan, 6 Lod Galæbler, 2 Lod Gummi da Trand«.

Farvestofferne blev først sammenkogte i ca. 4 Timer og derefter øst op af Kedlen og siet. Af denne Suppe blandedes den egentlige Farvevædske, der blev tilsat flere Dele Vand og der-

efter forstærket ved Tilsætning af ny Suppe, eftersom Farvningen skred frem, og Hattene opsugede Farvestoffet.

Mange Hatte forblev ufarvede, saa de beholdt Filtens naturlige Farve, saaledes de fine, gulgraa Bæverhaarshatte, »Kastorhatte«, men baade brune og grønne Farver var meget anvendt. Naar Farvningen var endt, blev Hatten skyllet i flere Hold Vand, og var der en Aa i Nærheden, hvor det rindende Vand kunde udnyttes, da havde Hattemageren altid sit eget Skyllested.

Under Farvningen led Hattens Form naturligvis en Del, saa en let Efterformning var nødvendig.

I den foranstaaende Beskrivelse af Arbejdet i Valkeriet danner Fremstillingen af de langluvede Hatte, »Floshattene«, paa enkelt Punkter en Undtagelse. De blev under Valkningen stadig behandlet med kort, stiv Børste, hvorved deres Overflade blev ganske laadden. Farvningen og Formningen foregik som ellers, men de blev naturligvis hverken sarerede eller pimpsede. Da Bæverhaar maatte indføres og som Følge deraf var dyre, blev *Filt*en til Kastorhattene som oftest lavet af de bedste Ryghaar, og først paa Valkebænken blev den belagt med et Lag Bæverhaar, som med stor Forsigtighed indvalkedes i *Filt*en og senere blev behandlet med Børsten.

Turektet (die Zurich) var det sidste af Værkstedets 3 Rum, og dér sendtes Hatten ind, naar de forskellige Behandlinger i Valkeriet var til Ende.

Her stod den murede *Tørreovn*, hvori Hattene blev tørrede paa Riste af Træ. Side om Side med *Tørreovnen* stod *Presseovnen* og *Decaterekedlen*, fra hvis Fyrsteder Trækket blev ledet ind under *Tørreovnen*, der fik sin Opvarmning paa denne Maade, *Presseovnen* havde muret Underdel, medens Overdelen bestod af to svære Jernplader, der dannede et Sadeltag, mod hvis Sider *Presse*- og *Strygejernene* kunde stilles. *Decaterekedlen* (eller »Klokken«) var en almindelig indmuret Kobberkedel med et højt, klokkeformet Kobberlaag, der var ophængt i en Tridse over *Kedelen*, saa det kunde hejses op og ned. Laaget var saa stort, at det sluttede tæt om *Kedlens* Rand, og saa højt, at en højpuldet Hat kunde faa Plads under det. Naar *Dampningen* af Hatten foregik, blev Hatten stillet paa en Rist, der var anbragt i Højde med *Kedlens* Overkant, hvorpaa Laaget blev sænket ned over den, og indelukkede *Dampen* fra den kogende *Kedel*. Hatten blev derved saa bøjelig, at den uden Vanskelighed kunde trækkes over *Formen*, hvorpaa den fik sin sidste *Behandling*.

Ved Vinduesvæggen stod det brede *Tilretningsbord* med Plads til en Mand ved hver Side. Ogsaa *Touren*, der havde Form som en stor Rok med Ten, havde sin Plads i Turektet.

Façoneringen, som Arbejdet i Turektet kaldtes, var virkelig noget af en Kunst, og paa større Værksteder udførtes det af Folk, som udelukkende var beskæftiget dermed.

Naar Hatten var gennemdampet og trukket paa Formen, kom den paa *Hulsadelen*. Sadelen var en svær, oval Træskive med

»Turektete

Fot. A. Hammerschmidt.

let buet Overside. I dens Midte var der udsavet en Aabning, hvori Formen blev sat ned og kunde oplodses, eftersom Hattens Højde fordrede det. Et Formbaand blev slaet om, og Skygge og Puld blev behandlet med hede Pressejern. Under Presningen blev Hatten stadig fugtet med en vaad Svamp, samt pimpset endnu en Gang, inden den blev strøget tør og stillet til *Touring*. I Formens Underside var der boret fire Huller, der svarede til de fire Tappe paa Tourens Ten, over hvilke Formen med Hatten blev sat ind. Var der Vippelad paa Touren, kunde den, der behandlede Hatten, betjene den alene, ellers maatte en Dreng dreje den ved Hjælp af et Haandsving, og medens Touren roterede, blev Pulden atter presset. Naar Behandlingen paa Touren

var endt, blev Formen taget ud, og i dens Sted blev der indsat en lille flad Træskive — *Formillon* — hvis Omkreds nøje svarer til Puldens, og som forhindrede, at Pulden blev trykket sammen, naar Skyggen paa Randsadelen og Façonnersadelen fik den Form, som de skiftende Moder fordrede. Skulde Skyggen ombøjes, skete det ved Hjælp af en *Tamp* — et kort Tov — som var tykkest paa Midten. Over den blev den fugtede Skyggerand bøjet og presset i Façon med varme Jern af forskellig Form, de saakaldede *Randjern*. Ogsaa *Lisoiren*, et Glitterredskab med et kort, skafteformet Haandtag, blev flittigt anvendt ved Skyggens Opsætning.

Dermed var Hatten endelig færdig fra Hattemagerens Haand. Stafferingen, Paasætning af Baand og Svederem, overlod han helst til sin Kone eller en Syerske.

Her skal man ikke komme nærmere ind paa Fremstillingen af Hatte, hvortil der ikke blev anvendt Filt. Lærredsgaletten som Underlag for den høje Silkehat er stadig i Brug, hvorimod Filtgalletten helt er forsvunden. Den sidste var forholdsvis tynd i Pulden, men Fremstillingsmaaden falder iøvrigt nøje sammen med den ovenfor beskrevne. Overtrækningen med Silke eller Bomuldsflos fordrede den største Omhu, at ikke S sammensætningen, som blev lagt paa skraa over Puldens Side, blev synlig.

Silkehattefabrikationen førte en Del franske Ord ind i Hattemageriet, hvor tyske Fagudtryk hidtil havde været dominerende. Hatten blev rettet op over en *Boutant*, med *Lisoiren* bearbejdedes Skyggens Beklædning, og over *Bonboiren* blev den flade Del af Pulden strøget. De smaa Limdraaber, der under Presningen slog igennem Flossen, blev fjernede med en *Pique-chasse* o. s. v.

Til disse tre Værkstedrum, der her er beskrevne, slutter sig i »Den gamle By« et fjerde Rum, *Butikken*. Det var saa heldigt, at Inventaret fra en gammel Hattemagerbutik i Aarhus næsten uden Ændring kunde anbringes i det lavloftede Rum.

En Række Hatte fra Midten af forrige Aarhundrede fylder nu de gamle Skabe, og paa Disken staar den primitive *Skrueblok*, hvorpaa man tilpassede Datidens svære Filthatte efter Købernes Hoveder.